

Item

3 Presentació

6 Dossier

Sostenibilitat i biblioteques

- 6 L'Agenda 2030 i el coneixement obert, un binomi indissociable
Pastora MARTÍNEZ

- 16 Sostenibilitat i ODS a les biblioteques universitàries espanyoles
Carina REY-MARTÍN, Montserrat LARIOS i Mari VÁLLEZ

- 26 EBLIDA: els Objectius de Desenvolupament Sostenible
i les biblioteques a Europa

- 39 Nous usos per a edificis antics: transformació d'antiga fàbrica tèxtil
a biblioteca de districte de les Corts
Ricard MERCADÉ i Aurora FERNÁNDEZ

48 Telescopi

"Un futur sostenible és una marató i no pas un objectiu fàcil d'assolir"
Entrevista a Tim SCHUMANN

56 Experiències

- 56 Recirculació del coneixement: estratègies de les biblioteques de la UPC
Marta LÓPEZ i Anna ROVIRA

- 67 El Portal de Biblioteques Especialitzades espanyoles
i els ODS de l'Agenda 2030
Natividad MUNTANER

- 78 Biblionatura Collserola. Una proposta verda a la ciutat
Núria FLÒ

89 Caixa d'eines

- 89 Què és una biblioteca verda? Definició elaborada per IFLA ENSULIB

Item: revista de biblioteconomia i documentació
Núm. 73 - Barcelona - juliol/desembre 2022

Editada pel Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya
ISSN 0214-0349 (paper) · ISSN 1699-521X (Internet)

Dossier

Sostenibilitat i biblioteques

L'Agenda 2030 i el coneixement obert, un binomi indissociable

**Pastora
MARTÍNEZ SAMPER**
Vicerectora de Globalització
i Cooperació de la Universitat
Oberta de Catalunya
pmsamper@uoc.edu
@pastorams

Article rebut i revisat el març del 2022

DOI [https://doi.org/10.34810/
itemn73id405203](https://doi.org/10.34810/itemn73id405203)

L'Agenda 2030 i el coneixement obert, un binomi indissociable

Resum: En un moment en què la interrelació entre persones, ecosistemes i planeta es fa cada cop més evident i desequilibrada, l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible aprovada per Nacions Unides el 2015 ens continua oferint un marc compartit per a l'acció individual i col·lectiva. Una agenda política internacional que, per primera vegada, reconeix la importància del coneixement com a peça fonamental per entendre i abordar els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) que planteja. El binomi entre Agenda 2030 i coneixement obert esdevé clau en la construcció d'una ruta per aconseguir unes societats més justes, pacífiques i resilients.

Paraules clau: Agenda 2030, Objectius de Desenvolupament Sostenible, ODS, sostenibilitat, coneixement, accés obert, ciència oberta.

La Agenda 2030 y el conocimiento abierto, un binomio indisoluble

Resumen: En un momento en el que la interrelación entre personas, ecosistemas y planeta se hace cada vez más evidente y desequilibrada, la Agenda 2030 para el Desarrollo Sostenible aprobada por Naciones Unidas en 2015 nos sigue ofreciendo un marco compartido para la acción individual y colectiva. Una agenda política internacional que, por vez primera, reconoce la importancia del conocimiento como pieza fundamental para entender y abordar los Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS) que plantea. El binomio entre Agenda 2030 y conocimiento abierto se convierte en clave para la construcción de una ruta con el fin de conseguir unas sociedades más justas, pacíficas y resilientes.

Palabras clave: Agenda 2030, Objetivos de Desarrollo Sostenible, ODS, sostenibilidad, conocimiento, acceso abierto, ciencia abierta.

The 2030 Agenda and open knowledge, an inseparable binomial

Abstract: At a time when the interrelationship between people, ecosystems and the planet is becoming increasingly evident and unbalanced, the 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the United Nations in 2015 continues to provide us with a shared framework for individual and collective action. An international political agenda that, for the first time, recognizes the importance of knowledge as a key piece in understanding and addressing the Sustainable Development Goals it raises (SDGs). The combination of Agenda 2030 and open knowledge is key to building a path to a fairer, more peaceful and resilient society.

Keywords: 2030 Agenda, Sustainable Development Goals, SDGs, sustainability, knowledge, open access, open science.

Introducció

Com insistien fa pocs mesos des de l'Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), "l'evidència científica és inequívoca: el canvi climàtic constitueix una amenaça per al benestar de la humanitat i la salut del planeta".¹ No és la primera vegada que aquest organisme que assessora Nacions Unides destaca el desafiament planetari al qual ens enfrontem. Tampoc són noves les conclusions de la comunitat científica que apunten en aquesta línia. Sense anar més lluny, enguany es compleix el 50 aniversari de la publicació de *The limits of growth*, un estudi de científics del MIT que apuntava ja el 1972 que els límits del nostre planeta serien assolits abans de cent anys si es mantenia el ritme de creixement de població mundial, d'industrialització, de pol·lució, de producció alimentària i d'esgotament de recursos.² Un consum de recursos exponencial que ens portaria a un declivi sobtat i incontrolat tant de la població mundial com de la nostra capacitat industrial.

El diagnòstic era clar des de feia anys, però poca acció correctora s'ha posat en marxa fins ara. En aquests moments, els senyals són indiscutibles: incendis a l'hivern, inundacions repetides, sequera constant, desglaçaments dels pols, una pandèmia provocada per una zoonosi, caiguda sostinguda de la producció mundial de dièsel, talls de subministraments en les cadenes de producció. Un seguit de senyals que ens recorden que persones i planeta estem interconnectats i que l'activitat humana, tal com l'entendem ara, és insostenible. Fins al punt que al moviment ecologista promogut per la joventut d'arreu del món de *Fridays for Future* se li uneix ara la rebel·lió pacífica dels acadèmics com és la crida *Extinction Rebellion* <<https://rebellion.global/>>.

El 25 de setembre del 2015 l'Assemblea General de Nacions Unides aprovà per unanimitat l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible.

Com recorda l'IPCC, el canvi climàtic és un desafiament mundial que requereix solucions locals. Segurament l'amenaça més urgent i radical que hem d'encarar si encara pensem en el benestar humà i planetari. I, tot i així, no és l'únic cas de repte global que requereix accions contextualitzades i alhora coordinades. La sèrie és bastant més llarga.

1. L'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible

Abans de la concatenació de fenòmens meteorològics extrems, abans de la pandèmia de la covid-19, abans de la guerra a Ucraïna, els antecedents i les dades ja avisaven quines conseqüències es podrien produir sinó s'actuava en conseqüència. Podria semblar que no s'hagi fet res al respecte però, precisament fa ara gairebé set anys, amb totes les evidències sobre la taula i després de llargs debats i complicades negociacions, es va pactar una proposta d'actuació a escala global. En un moment de responsabilitat compartida que actualment seria segurament difícil d'assolir, el 25 de setembre del 2015 l'Assemblea General de Nacions Unides aprovà per unanimitat l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible.³ Es tracta de

1. "Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change". IPCC Sixth Assessment Report, 2022. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf [Consulta: 01/04/2022].
2. Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., Behrens, W., & Club of Rome. *The Limits to growth: A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind*. New York: Universe Books, 1972.
3. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations, 2015. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication> [Consulta: 01/04/2022]

l'agenda internacional de desenvolupament pel període 2015-2030, en la qual s'estableixen els 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) que marquen unes metes compartides a assolir, fet que permet identificar els principals reptes mundials que cal abordar <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>>. Una aposta d'acció integral i transversal on la dimensió social, l'econòmica i la mediambiental conflueixen en una proposta articulada per buscar solucions a escala global i local.

L'Agenda 2030 no és la primera agenda internacional de desenvolupament, però no és pas una agenda continuista. La seva ambició i aposta transformadora (un *transforming our world* que s'explicita en el seu títol) ho demostren. Com apunten diverses anàlisis, l'Agenda 2030 introdueix unes diferències significatives respecte de les anteriors, incloent-hi la dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) establerta l'any 2000:

- La primera diferència és visible fins i tot en el seu títol, adjectivant de sostenible el concepte de desenvolupament. La idea que l'actual sistema d'interrelació entre persones i planeta és insostenible no havia quedat explicitada de manera tan contundent

en agendes anteriors. La sostenibilitat econòmica, social i mediambiental esdevé així una tríada imprescindible per avançar en els objectius plantejats.

- Una segona millora important és la universalitat del plantejament de l'Agenda 2030. Mentre que les anteriors centraven el focus d'acció en els anomenats “països en vies de desenvolupament”, aquesta agenda reconeix que els reptes estan interconnectats i presents a tots els països. En conseqüència, l'assoliment dels ODS requereix una acció col·lectiva de tots els territoris i de tots els sectors, des dels governs fins als actors socials, econòmics, institucionals i la mateixa ciutadania.
- Un tercer element diferenciador és el seu abast. Als reptes plantejats en els 8 ODM —l'erradicació de la pobresa, una educació primària universal, la igualtat de gènere, millores en la salut maternoinfantil, el combat de malalties infeccioses i la sostenibilitat mediambiental—, se n'hi afegeixen d'altres tan importants com eliminar la fam, comptar amb aigua potable i energia neta, una producció i consum responsables, treball digne per a tothom o la cura dels ecosistemes terrestres i marítics.
- La quarta distinció amb agendes anteriors està molt relacionada amb un ODS concret: el que busca la reducció de les desigualtats. Tanmateix, el concepte d'equitat està

Figura 1. Objectius de Desenvolupament Sostenible

present més enllà d'aquest objectiu, i es fa evident en la construcció de metes a assolir i indicadors de partida i seguiment fins a dotar aquesta agenda d'una clara voluntat transformadora.

Adicionalment, l'Agenda 2030 és la primera agenda política internacional que pretén ser universalment transformadora, però no és perfecta. Veus dels actors socials critiquen que hagi deixat fora alguns reptes indiscutibles, com ara la necessitat de donar cobertura a moviments migratoris forçats i a crisis d'acollida de persones refugiades. Per la seva banda, veus de l'acadèmia discuteixen les seves contradiccions internes, com la que planteja un objectiu de creixement econòmic sostingut en un planeta de recursos finits. A més, malgrat és descrita normalment com a "full de ruta", en realitat la ruta per assolir els diferents ODS no està traçada. El camí a seguir i les accions a posar en marxa depenen de cada context, de cada entorn, de cada pacte entre actors. És una agenda en construcció que requereix solucions locals per a cada repte i realitat.

Tot i així, el que és difícil de contradir és que l'Agenda 2030 és una de les millors eines de les quals disposem actualment per abordar els profunds desafiaments als quals ens enfrontem les persones i als quals fem enfrontar al nostre planeta i els seus ecosistemes. És una de les poques eines de governança global que marca uns objectius socials, econòmics i mediambientals compartits. I és una agenda política que reconeix la necessitat del treball conjunt i ho fa explicitant-lo en un ODS concret, el de les aliances. A pesar d'haver estat aprovada únicament pels estats, governs i administracions han de ser capaços de treballar de la mà dels actors socials i econòmics, dels moviments ciutadans, de l'acadèmia per traçar la ruta necessària, tenint presents les condicions d'inici i de contorn. I per aquesta construcció col·lectiva i situada, el fil conductor és el coneixement.

Una aposta d'acció integral i transversal on la dimensió social, l'econòmica i la mediambiental conflueixen en una proposta per buscar solucions a escala global i local.

---

2. El coneixement obert com a base de l'Agenda 2030

Un altre aspecte diferenciador de l'Agenda 2030 és que posa el coneixement en el centre de la seva aposta transformadora. En contrast amb agendes anteriors més utilitaristes i unidireccionals, on el saber existent —normalment aquell generat en el Nord global— es posa al servei de la construcció de capacitats —necessàries en el Sud global—, l'Agenda 2030 reivindica la informació i el coneixement com a base que marca i apuntala la ruta a seguir. El coneixement està, doncs, present al llarg de tota la proposta d'actuació, en tota la seva cadena de valor: el coneixement existent i el que és necessari desenvolupar; el coneixement científic i tecnològic i també el coneixement generat per actors no necessàriament acadèmics; el coneixement que es comparteix en espais educatius, laborals i socials; el coneixement com a eina que es transforma en solucions i en indicadors de seguiment.

I és precisament en aquesta reivindicació de "processos per desenvolupar i facilitar la disponibilitat del coneixement i les tecnologies adequades a escala global" on l'Agenda 2030 fa seva la principal reivindicació del moviment per l'accés obert, que va iniciar-se formalment amb la declaració de la *Budapest Open Access Initiative el 2002*.⁴ Una reivindicació constant en tota l'agenda i que es verbalitza precisament

4. *Budapest Open Access Initiative*. [Budapest]: Open Society Institute, 2002. <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read/> [Consulta: 01/04/2022].

en una de les metes de l'ODS dedicat a promoure societats justes, pacífiques i inclusives: garantir el públic accés a la informació (meta 16.10). L'accés a la informació i al coneixement existents són claus per avançar cap a unes societats informades i capaces de prendre les decisions i accions adequades, sense deixar ningú enrere.

Però l'Agenda 2030 no es queda aquí i també es nodreix de les exigències del moviment de la ciència oberta. Un moviment que, alhora que es sustenta en el de l'accés obert, eleva la seva ambició assentant-se en els següents pilars: coneixement acadèmic obert, infraestructures científiques obertes, comunicació científica, participació oberta d'actors socials i diàleg obert amb altres sistemes de coneixement. Així es recull a les Recomanacions en ciència oberta de la UNESCO, primera proposta de consens a escala global sobre els fonaments del coneixement obert.⁵ Un text que no és allè al seu temps i que, a la seva vegada, destaca el potencial transformador de la ciència oberta per accelerar la implementació de l'Agenda 2030 i l'assoliment dels ODS. Un text que també reconeix el respecte a la diversitat de cultures i de sistemes de coneixement arreu del món com a fonaments del desenvolupament sostenible. La ciència oberta com a aposta i com a resposta per a un present i un futur més equitatiu i sostenible.

Per aquest motiu i per d'altres tan significatius com el reconeixement de l'educació superior de qualitat com a dret humà (meta 4.3), les universitats d'arreu del món han fet un pas

endavant per implicar-se en la implementació de l'Agenda 2030. De fet, segons l'enquesta de la International Association of Universities (IAU) contestada per més de 530 institucions d'educació superior de més de 100 països, els ODS estan presents en les activitats universitàries de la gran majoria i alhora el compromís de les universitats respecte al desenvolupament sostenible s'ha incrementat gràcies a l'Agenda 2030.⁶ Aquesta adhesió també ha tingut ressò entre les universitats espanyoles amb l'aprovació del seu compromís per part de la CRUE (Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas).⁷ Un compromís concretat en set contribucions principals de les universitats i inclòs en el Pla d'acció espanyol per a la implementació de l'Agenda 2030 que el Govern espanyol va presentar davant les Nacions Unides el juliol del 2018. Seguint aquest pas inicial d'adhesió, les universitats catalanes han fet una aposta d'acció en el marc del sistema universitari, recollida en el seu Pla d'acció per l'Agenda 2030, aprovat pel Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC) a finals del 2020 després d'una construcció col·lectiva entre les dotze universitats catalanes i altres actors del sistema.⁸

3. El paper de les biblioteques

Si hi ha un sector professional que té com a missió facilitar l'accés a la informació i el coneixement és el de bibliotecaris i documentalistes. A més a més, les biblioteques es configuren no només com a espais d'accés sinó també de

5. *UNESCO Recommendation on Open Science*. UNESCO, 2021. <https://en.unesco.org/science-sustainable-future/open-science/recommendation> [Consulta: 01/04/2022].
6. Mallow, S., Toman, I., and van't Land, H. *Higher Education and the 2030 Agenda: Moving into the 'Decade of Action and Delivery for the SDGs'* IAU 2nd Global Survey Report on Higher Education and Research for Sustainable Development. International Association of Universities, 2020. https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_hesd_survey_report_final_jan2020.pdf [Consulta: 05/04/2022].
7. *El compromiso de las universidades españolas con la Agenda 2030*. Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas, 2018. <https://www.crue.org/wp-content/uploads/2021/11/CRUE-Universidades-Espanolas.-Posicionamiento-Agenda-2030.pdf> [Consulta: 05/04/2022].
8. *Agenda 2030*. Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya, 2021. https://recercaiuniversitats.gencat.cat/ca/01_departament_recerca_i_universitats/recerca_i_universitats_de_catalunya/politiques_i_principals_actuacions/agenda-2030/

reposició i preservació del pensament i la cultura existents, per fer-les peça imprescindible en qualsevol societat que pretén fonamentar-se en el coneixement. En el cas de les biblioteques universitàries, addicionalment, aquestes han contribuït a accelerar la generació de nou pensament i innovacions.

S'ha de reconèixer que han estat les biblioteques acadèmiques les que més han sostingut i reivindicat els moviments per l'accés obert i la ciència oberta que es citaven abans. Sense aquestes, sense els seus professionals i les seves infraestructures, difícilment s'haurien aconseguit els resultats actuals quant a disponibilitat i accessibilitat de resultats i documentació sorgits des de les universitats i centres de recerca. En el cas de Catalunya, coincidint amb l'impuls que es donava a la ciència oberta des de la Comissió Europea,⁹

les universitats mostren un increment significatiu dels articles científics publicats en accés obert a partir del 2015. Tal com mostra l'Observatori de l'Accés Obert, entre el 2011 i el 2020 es passa d'un 43% d'articles en accés obert a un 66%.¹⁰ De nou, la tasca de recercadors, institucions i biblioteques està sent decisiva per aconseguir aquests resultats tan notables.

És sens dubte pel seu compromís que les biblioteques d'arreu del món es van sentir interpel·lades per l'Agenda 2030. La constant menció a l'accés a la informació i el coneixement d'aquesta agenda internacional va propiciar que, ni tan sols un any després de la seva aprovació, l'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) publicqués un informe que presentava com les biblioteques contribueixen a millorar els resultats

9. *Open innovation, open science, open to the world. A vision for Europe*. Directorate-General for Research and Innovation, European Commission, 2016. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3213b335-1cbc-11e6-ba9a-01aa75ed71a1> [Consulta: 01/04/2022].

10. *Observatori de l'accés obert*. Universitat Politècnica de Catalunya <https://biblioteca.upc.edu/observatori> [Consulta: 01/04/2022].

(outcomes) dels ODS.¹¹ D'aquesta manera, l'IFLA recordava com des de les biblioteques es promou l'alfabetització de la ciutadania, es tanquen escletxes en l'accés a la informació, s'avança en la inclusió digital mitjançant l'accés a les TIC, es preserva el patrimoni cultural i es facilita una xarxa d'espais que alhora estan al servei també de la comunitat acadèmica. Així, aquest document de l'IFLA va servir de posicionament internacional de la professió envers l'Agenda 2030. També va ser font d'inspiració i de sensibilització per molts professionals de l'àmbit.

Des de llavors, biblioteques d'arreu juntament amb l'IFLA han continuant treballant per la incorporació dels principis de l'Agenda 2030 i per donar-los a conèixer. Com ja ho van fer amb el moviment d'accés obert i de ciència oberta, han produït eines i informes, han donat suport i han acompanyat totes aquelles persones i institucions que se sumaven al desenvolupament sostenible.

4. Necessitats de canvi en el sistema de coneixement

Un dels aprenentatges des de la publicació de *The limits of growth*, dels anys d'informes de l'IPPC sense efectes rellevants en accions polítiques concretes, d'una pandèmia anunciada, d'una escalada de populismes arreu del món és que, tot i que obrir el coneixement és un pas imprescindible per construir societats més justes i resilientes, certament no n'hi ha prou. No basta a saber que la informació estarà (segurament) disponible, sinó que és necessari poder-la trobar, poder-la reutilitzar, així com poder-nos dotar d'habilitats i mecanismes per discernir la informació fiable de la falsa. A més,

---

Des del sistema universitari català s'han iniciat els passos que permetin avançar més ràpid en l'Agenda 2030 i en una altra manera de fer la recerca i la innovació.

---

hem d'incorporar les anàlisis i les propostes a col·lectius i organitzacions més enllà de l'acadèmia, per tal de poder integrar tot el saber existent. En definitiva, hem de construir uns sistemes de coneixement porosos i contextualitzats, rellevants per a una acció política col·lectiva i individual, que ens permetin entendre i afrontar els reptes que tenim davant, cada cop més presents.

Totes aquestes idees es troben tant als postulats de la ciència oberta com de l'Agenda 2030 però necessiten la voluntat política per dur-les a terme. En aquest sentit, una de les propostes d'acció més interessants va ser la publicada el 2019 per un grup independent d'acadèmics en un informe encarregat des de Nacions Unides per al seguiment de l'Agenda 2030.¹² Sota el títol *El futur és ara. Ciència per aconseguir el desenvolupament sostenible*, aquest grup planteja escalar considerablement la ciència per tal de beneficiar-nos com a societat de tot el potencial de la sostenibilitat. I el seu enfocament apunta tres línies d'actuació concretes: transformar les institucions acadèmiques, fomentar una educació pel desenvolupament sostenible i mobilitzar el coneixement existent (de nou, l'accés obert). Tres línies d'actuació que requereixen també els actors no habituals en el sistema de coneixement occidental per tal de crear noves aliances entre la ciència, la política i la societat, sense descuidar les capacitats de generació i transferència de coneixement del Sud global.

11. *Access and Opportunity for All: How Libraries contribute to the United Nations 2030 Agenda*. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), 2016. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/243> [Consulta: 01/04/2022].

12. Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, *Global Sustainable*.

Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development. United Nations, 2019.

Des del sistema universitari català s'han iniciat els passos per eixamplar la mirada necessària per a una acció transformadora, que elimini barreres comunes i permeti avançar més ràpid en l'Agenda 2030 i en una altra manera de fer la recerca i la innovació. El Pla d'acció de l'Agenda 2030 del CIC és un pas inicial que, tot i instrumental, permet canviar certes dinàmiques de treball conjunt i abordar alguns problemes des d'una aproximació més rica i complexa. En els anys que vindran es comprovarà si realment un pla d'acció sistèmic com aquest permet avenços en el coneixement i la innovació relacionada. Perquè només una transformació radical dels nostres sistemes de coneixement locals, íntimament relacionats amb un sistema de coneixement global i equilibrat, ens permetrà avançar cap a una societat del coneixement, cap a una societat que anticipi solucions als reptes assenyalats pels ODS.

Bibliografia

Access and Opportunity for All: How Libraries contribute to the United Nations 2030 Agenda. [The Hague]: International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), 2016. <https://repository.ifa.org/handle/123456789/243> [Consulta: 01/04/2022]

Agenda 2030. [Barcelona]: Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya, 2021. https://recercauniversitats.gencat.cat/ca/01_departament_recerca_i_universitats/recerca_i_universitats_de_catalunya/politiques_i_principals_actuacions/agenda-2030/ [Consulta: 01/04/2022]

Budapest Open Access Initiative. [Budapest]: Open Society Institute, 2002. <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read/> [Consulta: 01/04/2022].

"Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change". IPCC Sixth Assessment Report, 2022. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf [Consulta: 01/04/2022].

El compromiso de las universidades españolas con la Agenda 2030. Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas, 2018. <https://www.crue.org/wp-content/uploads/2021/11/CRUE-Universidades-Espanolas.-Posicionamiento-Agenda-2030.pdf> [Consulta: 05/04/2022].

Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, *Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development.* United Nations, 2019.

MALLOW, S., TOMAN, I., and van't LAND, H. *Higher Education and the 2030 Agenda: Moving into the 'Decade of Action and Delivery for the SDGs'* IAU 2nd Global Survey Report on Higher Education and Research for Sustainable Development. International Association of Universities, 2020. https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_hesd_survey_report_final_jan2020.pdf [Consulta: 05/04/2022].

MEADOWS, D. H., MEADOWS, D. L., RANDERS, J., BEHRENS, W., & Club of Rome. *The Limits to growth: A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind.* New York: Universe Books, 1972.

Observatori de l'accés obert. Universitat Politècnica de Catalunya. <https://biblioteca.upc.edu/observatori> [Consulta: 01/04/2022].

Open innovation, open science, open to the world. A vision for Europe. Directorate-General for Research and Innovation, European Commission, 2016. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3213b335-1cbc-11e6-ba9a-01aa75ed71a1> [Consulta: 01/04/2022].

Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations, 2015. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication> [Consulta: 01/04/2022].

UNESCO Recommendation on Open Science. UNESCO, 2021. <https://en.unesco.org/science-sustainable-future/open-science/recommendation> [Consulta: 01/04/2022]. ■

Dossier

Sostenibilitat i biblioteques

Sostenibilitat i ODS a les biblioteques universitàries espanyoles

Carina REY-MARTÍN

Professora titular d'universitat.
Facultat d'Informació i Mitjans
Audiovisuals. Universitat de
Barcelona. CRICC.
carina.rey@ub.edu

Montserrat LARIOS

Directora de la unitat de Biblioteca i
Documentació. Universitat de Lleida
montse.larios@udl.cat

Mari VÁLLEZ

Professora lectora. Facultat
d'Informació i Mitjans Audiovisuals.
Universitat de Barcelona. CRICC
marivallez@ub.edu

Article rebut i revisat al setembre del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/itemn73id405204>

Sostenibilitat i ODS a les biblioteques universitàries espanyoles

Resum: Aquest article analitza com les cinquanta biblioteques universitàries espanyoles públiques i les seves institucions estan actuant en relació amb els ODS, l'Agenda 2030 i la sostenibilitat. S'han estudiat els plans estratègics i altres documents de gestió de les biblioteques i les seves universitats disponibles en línia per comprovar si són sensibles a aquests principis i els han incorporat en les seves polítiques. Els resultats mostren que el concepte de sostenibilitat és el més arrelat en la majoria de les estratègies de les institucions; tanmateix, en molts casos, no s'indica explícitament com aplicar-lo, tot i que algunes institucions han començat a definir indicadors per avaluar-ne l'assoliment. L'estudi es basa en la informació pública accessible al web de les diferents institucions universitàries.

Paraules clau: sostenibilitat, Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), biblioteca universitària, biblioteca verda, plans estratègics.

Sostenibilidad y ODS en las bibliotecas universitarias españolas

Resumen: Este artículo analiza cómo las cincuenta bibliotecas universitarias españolas públicas y sus instituciones están actuando en relación a los ODS, la Agenda 2030 y la sostenibilidad. Se han estudiado los planes estratégicos y otros documentos de gestión de las bibliotecas y sus universidades disponibles online para comprobar si son sensibles a estos principios y los han incorporado en sus políticas. Los resultados muestran que el concepto de sostenibilidad es el más arraigado en la mayoría de las estrategias de las instituciones; sin embargo, en muchos casos, no se indica explícitamente cómo aplicarlo, aunque algunas instituciones han empezado a definir indicadores para evaluar su consecución. El estudio se basa en la información pública accesible en la web de las distintas instituciones universitarias.

Palabras clave: sostenibilidad, Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS), biblioteca universitaria, biblioteca verde, planes estratégicos.

Sustainability and SDGs in the Spanish university libraries

Abstract: This article analyzes how the 50 Spanish public university libraries and their institutions act on the SDGs, the 2030 Agenda and the sustainability. Strategic plans and other management documents of libraries and their universities have been located on the web to check whether they are sensitive to these principles and incorporate them into their policies.

The results show that the concept of sustainability is the most common in most of the institutions' strategies; however, in many cases, it is not explicitly indicated how to apply it, although some institutions have begun to define indicators to assess achievement. The study is based on the information that the university institutions show publicly on the web.

Keywords: sustainability, Sustainable Development Goals (SDGs), university library, green library, strategic plans.

Introducció

Les biblioteques universitàries, com també altres ens socials, estan preocupades pel compliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i sembla que estan focalitzant les seves accions en la sostenibilitat. Tal com s'esmenta a la *Guía de acción de las bibliotecas universitarias y científicas para los ODS* <<https://www.rebiun.org/noticias/2021/guia-de-accion-de-las-bibliotecas-universitarias-y-cientificas-para-los-ods>> publicada per Rebiun el 2021, aquestes han de participar activament en les missions d'aprenentatge i la recerca de la universitat; a més, com a forma principal de donar suport al compliment dels ODS, han d'alinejar-se i fer-hi costat amb accions efectives i planificades de les seves institucions.

L'IFLA, ja l'any 2002 a Glasgow, va impulsar accions en relació amb la sostenibilitat amb la seva *Declaración acerca de las Bibliotecas y el Desarrollo Sostenible* <<https://www.ifla.org/es/publications/declaracion-acerca-de-las-bibliotecas-y-el-desarrollo-sostenible/>>, on exposava nou punts que definien el seu posicionament i, sobretot, encoratjava els serveis de biblioteca i d'informació a promoure els principis bàsics del desenvolupament sostenible. A més, en relació amb la sostenibilitat ambiental, l'IFLA va crear el 2009 un grup d'interès específic, Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group <<https://www.ifla.org/es/units/environment-sustainability-and-libraries/>> que promociona el paper de les biblioteques en el desenvolupament sostenible, especialment en els seus aspectes mediambientals i d'impacte en el canvi climàtic.

L'IFLA proposa, doncs, un enfocament multidisciplinari aplicable a diferents àmbits: la preservació i conservació dels fons, els edificis, la gestió de les col·leccions, la difusió de la informació, els serveis als usuaris, etc. En definiti-

va, pocs elements queden fora de l'abast de la reflexió sobre la sostenibilitat ambiental a les biblioteques. A la reunió anual del 2014, l'IFLA donà suport al desenvolupament sostenible amb la seva Declaració de Lyon sobre l'accés a la informació i el desenvolupament, mentre que l'ONU estava acabant de consensuar l'Agenda 2030 aprovada al setembre del 2015. Seguidament, l'IFLA publicà el document *Las bibliotecas pueden promover la implementación de la Agenda 2030 de la ONU* <<https://repositorio.ifla.org/bitstream/123456789/249/1/sdgs-insert-es.pdf>>.

A Espanya, el III Pla estratègic de REBIUN 2020 aprovat el 2011, ja va incorporar entre els seus objectius la promoció, entre d'altres, dels valors de la qualitat i la sostenibilitat de les biblioteques universitàries. Fruit d'això, l'any 2012 es preparà l'informe *Contribución de las bibliotecas en materia de responsabilidad social y sostenibilidad universitarias* <<https://repositoriorebiun.org/handle/20.500.11967/28>>, on es proposaven diversos àmbits d'actuació que calia promoure tant en l'àmbit de la mateixa REBIUN com a cadascuna de les biblioteques afiliades. En l'estat de la qüestió que Herrera-Morillas, Castillo-Díaz y Pérez-Pulido van elaborar sobre les experiències en responsabilitat social i sostenibilitat a les biblioteques universitàries es poden identificar diversos exemples de biblioteques universitàries que van definir polítiques en aquesta línia.¹

Cal també fer esment a les diverses normes UNE relacionades amb la sostenibilitat i la responsabilitat social que poden ser aplicades a les biblioteques del nostre entorn: norma UNE-EN ISO 14001:2015, norma UNE-EN ISO 50001:2018, norma UNE-EN ISO 26000:2012, i per últim, la norma UNE 170001-1:2007.

Atès que cada vegada és més abundant la bibliografia i els cursos i activitats que posen èmfasi en la necessitat de complir amb els

1. Herrera-Morillas, José-Luis; Castillo-Díaz, Ana; Pérez-Pulido, Margarita. "Responsabilidad social y sostenibilidad en las bibliotecas universitarias españolas". *El profesional de la información*, n. 2, v. 23, (marzo-abril 2014), p. 134-143. <http://dx.doi.org/10.3145/epi.2014.mar.05> [Consulta: 27/09/22]

ODS, en el nostre article hem procurat un enfocament diferent centrat a estudiar com les biblioteques universitàries i les seves institucions estan implantant els principis que sustenten els ODS. Per examinar aquesta qüestió, ens plantejarem dues preguntes d'investigació: i) de quina manera les institucions deixen establerts els seus vincles amb l'Agenda 2030 i els ODS?; ii) quins aspectes hi tenen prioritats?

Des del punt de vista metodològic, per resoldre les preguntes anteriors hem analitzat en quins elements de gestió de les institucions estan presents els conceptes: ODS, Agenda 2030 i sostenibilitat (en les diferents variants gramaticals del terme). Així, s'han revisat els cinquanta plans estratègics de les universitàries públiques espanyoles i els de les seves biblioteques. També s'han analitzat els llocs web de les biblioteques i de les universitats per identificar documents o mencions als conceptes indicats anteriorment. La recollida de dades es va realitzar entre el mes de juliol i els primers dies de setembre del 2022; de totes

maneres, cal tenir en compte la limitació que la informació ha de ser pública i accessible a través del web.

1. Les biblioteques universitàries, l'Agenda 2030 i els ODS

A continuació, es presenten els resultats de l'estudi dut a terme, tant en l'àmbit de les biblioteques universitàries com de les seves institucions.

En primer lloc, a la Taula 1 es mostra la informació recollida de les cinquanta biblioteques universitàries. Tal com es pot veure, només disset biblioteques tenen plans estratègics o plans d'actuacions vigents. D'aquestes, només cinc biblioteques fan referència explícita als ODS i només set citen l'Agenda 2030. Com es pot comprovar, existeix una relativa coincidència entre les biblioteques: les mateixes que citen l'Agenda 2030 citen també els ODS, malgrat

Taula 1. Anàlisi de les biblioteques universitàries públiques

Biblioteca	Sigles	Vigència PE	Conceptes		
			ODS	Agenda 2030	Sostenibilitat
U. Alcalà	UAH	2018 - 2022			x
U. Autònoma de Barcelona	UAB	2019 - 2022		¹	x
U. Barcelona	UB	2019 - 2022		x ²	x
U. Complutense de Madrid	UCM	2020 - 2022			x
U. Extremadura	UEX	2019 - 2023			x
U. Girona	UDG	2018 - 2022			x
U. Granada	UGR	2020 - 2023		x	x
U. Lleida	UDL	2016 - 2022			
U. Màlaga	UMA	2020 - 2024		x	x
U. Nac. Educ. Distància	UNED	2020 - 2023	x		x
U. Pública de Navarra	UPNA	2021 - 2023	x	x	x
U. Rovira i Virgili	URV	2021 - 2022	x	x	x
U. Salamanca	USAL	2019 - 2023			x ³
U. Saragossa	UZ	2021-2024	x	x	x
U. Sevilla	US	2022 - 2026	x	x	x
U. València	UV	2021 - 2023			x
U. Valladolid	UVA	2019 - 2022			x

1. En relació amb el Pla estratègic HORIZÓ 2030 –UAB–, però NO en relació amb l'Agenda 2030. Per aquest motiu no s'hi inclou.
2. En relació amb el Pla d'acció per a l'Agenda 2030 (UB).
3. En relació amb el Pla estratègic USAL 2020-2023.

El concepte sostenibilitat és molt més freqüent: el 94% de les biblioteques l'inclouen.

que és més comú referir-se al primer terme. El concepte sostenibilitat és molt més freqüent: el 94% de les biblioteques l'inclouen.

No obstant, més enllà dels plans estratègics, també s'identifiquen altres sistemes en la implantació de la sostenibilitat dins la gestió estratègica de les biblioteques de les universitats. Una primera tècnica és a través de la creació de plans específics amb aquest objectiu, com seria el cas del CRAI UB, que el 2020 va aprovar el Pla de sostenibilitat <<http://hdl.handle.net/2445/170975>> on es vinculen objectius prioritaris del CRAI amb objectius de contribució a la societat i a la ciutadania global, així com amb les metes de l'Agenda 2030. Per fer-ne l'avaluació s'estableixen indicadors molt detallats. Seguint aquest model, el Servei de Biblioteques de la UAB, en un apartat del seu lloc web, publicà al juny del 2021 el document *La sostenibilitat a les biblioteques UAB* <<https://www.uab.cat/web/coneix-les-biblioteques/la-sostenibilitat-a-les-biblioteques-uab-1345844178273.html>>, on es vinculen els diferents eixos del seu pla estratègic amb els ODS i les seves metes i s'estableixen uns indicadors bàsics de seguiment.

Una segona tècnica identificada és a través de les cartes de serveis de la biblioteca. Aquest és el camí iniciat per la biblioteca de la Universitat de Saragossa, que vincula els compromisos de qualitat derivats de la revisió anual de seva carta de serveis, des de l'any 2019, amb els diferents ODS, vinculació que es mostra en una infografia dissenyada com a resum: <https://biblioteca.unizar.es/sites/biblioteca.unizar.es/files/users/Calidad.81/docs/carta_de_servicios_ods_cartel.pdf>. Un altre exemple és el de la biblioteca de la Universitat Complutense de Madrid, que a la seva carta de serveis per al període 2021-2023 <[\[eprints.ucm.es/id/eprint/68799/1/Carta%20de%20servicios%2020212023.pdf\]\(https://eprints.ucm.es/id/eprint/68799/1/Carta%20de%20servicios%2020212023.pdf\)> inclou com a compromisos de qualitat el “número de actividades realizadas de difusión y apoyo de los Objetivos de Desarrollo Sostenible”, i estableix com a indicador un mínim de deu activitats anuals de suport i conscienciació dels ODS.](https://</p>
</div>
<div data-bbox=)

Fins aquí s'han presentat les observacions fetes a partir dels plans estratègics vigents de les biblioteques; no obstant, pensem que també pot resultar interessant mirar una mica més enllà i analitzar què s'indicava als plans estratègics no vigents però encara accessibles al web. En aquest sentit, les biblioteques de la UPC, de la Universitat de Múrcia i de la Universitat de La Laguna deixaven constància explícita de la preocupació per la sostenibilitat. També cal destacar el cas de les biblioteques de la UNED i de la Universitat de Sevilla, amb plans estratègics en vigor, on el concepte de sostenibilitat universitària i mediambiental ja estava latent als plans anteriors. Un altre exemple significatiu és el de la biblioteca de la Universitat de Cantàbria que al seu darrer pla estratègic 2015-2018 incorporava entre els seus objectius estratègics el concepte sostenibilitat enfocat des de diferents vessants.

Un altre element que ens agradaria destacar és que s'han identificat dues tendències en el model utilitzat per les biblioteques per fer referència a la sostenibilitat que no són excloents entre elles:

- Biblioteca verda: aquelles que estan alineades amb els principis de la sostenibilitat mediambiental. El llistat podria ser més ampli però aquest terme s'usa de manera explícita als documents de les biblioteques de les següents universitats: UAH, UBU, UC3M, UDG, UEX, UHU, ULPGC, UNED, UNIOVI, US.
- Biblioteca social: conviu amb els termes biblioteca solidària, biblioteca i compromís social, que també incorporen les idees d'accessibilitat, biblioteca inclusiva, o

els espais violeta, per esmentar-ne alguns exemples. Les biblioteques que destaquem d'aquest grup són de les següents universitats: UAH, UBU, UCA, UDG, ULL, ULPGC, UMA, UNED, US, UV.

Pel que fa a les universitats, s'ha observat que de les cinquanta universitats públiques espanyoles només vint-i-vuit tenen els plans estratègics vigents; de la resta, tres indiquen que estan en procés d'elaboració o renovació, set tenen el seu pla estratègic caducat, sis tenen un document que no compleix les característiques mínimes per considerar-se un pla estra-

En la majoria dels plans trobem incorporat el terme sostenibilitat o ODS en els diferents eixos estratègics.

tègic i de sis universitats no se n'han localitzat els plans ni tampoc cap notícia que permeti saber-ne l'estat. A partir d'aquí, s'han analitzat els plans estratègics per tal de veure si fan referència explícita als ODS, a l'Agenda 2030 i al concepte sostenibilitat, tal com es mostra a la Taula 2.

Taula 2. Anàlisi de les universitats públiques

Biblioteca	Sigles	Vigència PE	Conceptes		
			ODS	Agenda 2030	Sostenibilitat
U. Alacant	UAL	2022 - 2024			x
U. Almeria	UAL	2021 - 2024	x		x
U. Autònoma Barcelona	UAB	2022 - 2030		x	x
U. Autònoma de Madrid	UAM	2022 - 2025		x	x
U. Cantàbria	UCAN	2019 - 2023		x	x
U. Carles III	UC3M	2019 - 2022		x	x
U. Còrdova	UCO	2021 - 2024	x		x
U. Girona	UdG	2019 - 2030			
U. Granada	UGR	2022 - 2034			x
U. Huelva	UHU	2019 - 2021	x		x
U. Jaén	UJA	2021 - 2025	x		x
U. Jaume I	UJI	2019 - 2022			x
U. La Corunya	ULC	2022 - 2026			
U. La Laguna	ULLG	2018 - 2021		x	
U. Las Palmas	ULPG	2021 - 2025		x	x
U. Lleida	UdL	2022 - 2030			x
U. Màlaga	UMA	2021 - 2024	x	x	x
U. Nac. Educ. Distància	UNED	2019 - 2022	x		
U. Oviedo	UOV	2018 - 2022		x	x
U. Pablo Olavide	UPO	2022 - 2024	x	x	x
U. País Basc	UPVH	2022 - 2025	x	x	x
U. Politècnica de Cartagena	UPCG	2021 - 2025			
U. Pompeu Fabra	UPF	2016 - 2025		x	x
U. Pública Navarra	UPN	2020 - 2023			
U. Rei Joan Carles	URJC	2020 - 2025			
U. Salamanca	USAL	2020 - 2023	x		x
U. Sevilla	USE	2018 - 2025		x	x
U. Vigo	UVIG	2021 - 2026	x		x

En quasi tots els plans estratègics de les universitats estan presents els tres elements, però té una major presència el concepte *sostenibilitat*. En concret, vint-i-un plans incorporen el terme *sostenibilitat* com a objectiu o línia estratègica. En la majoria dels plans trobem incorporat el terme sostenibilitat o ODS en els diferents eixos estratègics, amb diferents expressions, per exemple vinculats amb l'accessibilitat, com és el cas de la UAB, o fent menció explícita a la sostenibilitat ambiental com ho indica la UAM i, amb molta més concreció, en el cas de la UAH, que indica que s'integra la sostenibilitat ambiental, de responsabilitat social, diversitat, gènere i altres ODS en els diferents plans d'estudi. Un cas que destaca és la Universitat de Vigo, que estructura tot el seu pla estratègic a partir dels disset Objectius de Desenvolupament Sostenible.

En una anàlisi més detallada observem la presència del concepte, però amb poca concreció, sense indicar quines accions o actuacions es volen fer. Pot ser perquè la finalitat principal d'un pla estratègic és ser útil a tota l'organització i en tots els àmbits, de tal manera que es deixa aquesta concreció per a altres documents de gestió o per a altres serveis. Cal fer notar que algu-

nes universitats han incorporat els ODS fins i tot en la denominació dels vicerektorats o unitats específiques com la Universitat de Valladolid.

Constatem en l'anàlisi de les biblioteques que hi ha una certa relació entre disposar de plans estratègics actius i disposar d'una certificació de qualitat, fonamentalment amb el model EFQM i també ISO, segurament pels requeriments de gestió i de sostenibilitat que implica. Així, dels disset plans actius, n'hi ha cinc que corresponen a biblioteques que no tenen cap tipus de certificació de qualitat, mentre que els dotze restants tenen certificació EFQM, dues certificacions de la UAB i les altres deu corresponents a Alcalà, Barcelona, Valladolid, Granada, Màlaga, UNED, València, Saragossa i Sevilla.

2. Conclusions

Les universitats públiques espanyoles i les biblioteques universitàries han adoptat la sostenibilitat, l'Agenda 2030 i els ODS de manera força generalitzada en les seves estratègies institucionals, però en molt casos sense concretar com posar-ho en marxa.

Cal fer notar que algunes universitats han incorporat els ODS fins i tot en la denominació dels vicerektorats o unitats específiques.

El concepte més usat en els documents analitzats és el de sostenibilitat, ja que gran part de les institucions universitàries el tenen incorporat a la seva estratègia com a principi essencial. Principalment, intenten ser sostenibles mediambientalment i en les seves infraestructures, però també en els col·lectius que la formen. La situació de les biblioteques universitàries és molt semblant, perquè als seus plans estratègics mencionen la sostenibilitat com un eix destacat, principalment la vessant mediambiental.

Si fem la comparativa entre universitat amb incorporació d'Agenda 2030/ODS de manera exhaustiva —amb plans estratègics o altres instruments de gestió— en relació amb les seves biblioteques universitàries, observem que no sempre hi ha una vinculació directa. De les vint-i-vuit universitats que disposen de plans estratègics, en nou casos la seva biblioteca universitària disposa de pla vigent. Hi ha universitats, però, que no disposen de pla, com la Universitat de Barcelona i, en canvi, el seu CRAI disposa de pla estratègic vigent i un pla de sostenibilitat.

Pel que fa a les biblioteques de les universitats públiques podem concloure que, si bé el suport a l'Agenda 2030 i els ODS no està ni de bon tros generalitzat, aquesta és una situació que sembla que va canviant i s'ha pres consciència de la seva importància, ja que s'ha detectat que darrerament hi ha un increment d'accions de suport, com sessions informatives, formació específica per als professionals responsables o de difusió. També s'ha constatat que hi ha una major vinculació i concreció dels diferents ODS amb les metes, objectius estratègics i operatius, tal com ho demostren

els darrers plans estratègics aprovats o les cartes de serveis vigents.

Malgrat tot, a les biblioteques universitàries els queda tot un camí per recórrer pel que fa al suport de l'Agenda 2030 i els ODS: és necessària la generalització dels plans estratègics com a eix vertebrador de la gestió i la seva incorporació en els nous plans estratègics o en altres instruments de gestió, atès que les accions no han de ser un element “satèl·lit” que s'aplica excepcionalment, sinó un element estructural de les actuacions en aspectes rellevants com la contribució a la recerca o en els compromisos amb els usuaris. Ens permetem fer una recomanació senzilla: incorporar la terminologia ODS no només a les pàgines web, sinó també en tots els instruments i eines de gestió de les biblioteques universitàries.

De tota manera, tant pel que fa a la gestió de biblioteca com a la universitat, es poden observar dues velocitats d'implementació de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Hi contribueixen dos fets destacables i d'índole diferent; per una banda, el paper promotor o catalitzador de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) i, més en concret, de la nova comissió Universitats Espanyoles per l'Agenda 2030 creada el 2019 (precedida, anteriorment, per la Comissió Sectorial CRUE-Sostenibilitat creada el 2009) i REBIUN com a xarxa associada a la sectorial I+D+i, que ha anat fent camí a les universitats espanyoles i, per l'altra, la difusió de les accions per a l'acompanyament de les lleis de la transparència.

A finals de setembre del 2022, un cop ja ha transcorregut més d'un terç del relloge de la implementació de l'Agenda 2030, hi ha veus que ja es mostren escèptiques en la consecució dels Objectius de Desenvolupament sostenible en el termini acordat. L'arribada inesperada de la covid-19 ha obligat en molts aspectes (no només sanitaris) a prioritzar algunes de les accions previstes i les biblioteques no han estat alienes a aquesta situació.

A les biblioteques universitàries els queda tot un camí per recórrer pel que fa al suport de l'Agenda 2030 i els ODS.

Reconeixements

Una part d'aquest estudi es deriva del Treball Final del Màster de Gestió i Direcció de Biblioteques i Serveis d'Informació de Montserrat Larios Rodriguez. *L'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible a les biblioteques de les universitats públiques espanyoles: incorporació en els instruments de gestió i bones pràctiques*. Universitat de Barcelona, juliol 2021. <<http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/180694>>

Aquest treball forma part del projecte I+D+i de l'Agència Estatal de Recerca del Ministeri de Ciència i Innovació, Paràmetres i estratègies per incrementar la rellevància dels mitjans i la comunicació digital a la societat: curació, visualització i visibilitat (CUVICOM). PID2021-123579OB-I00.

Bibliografia

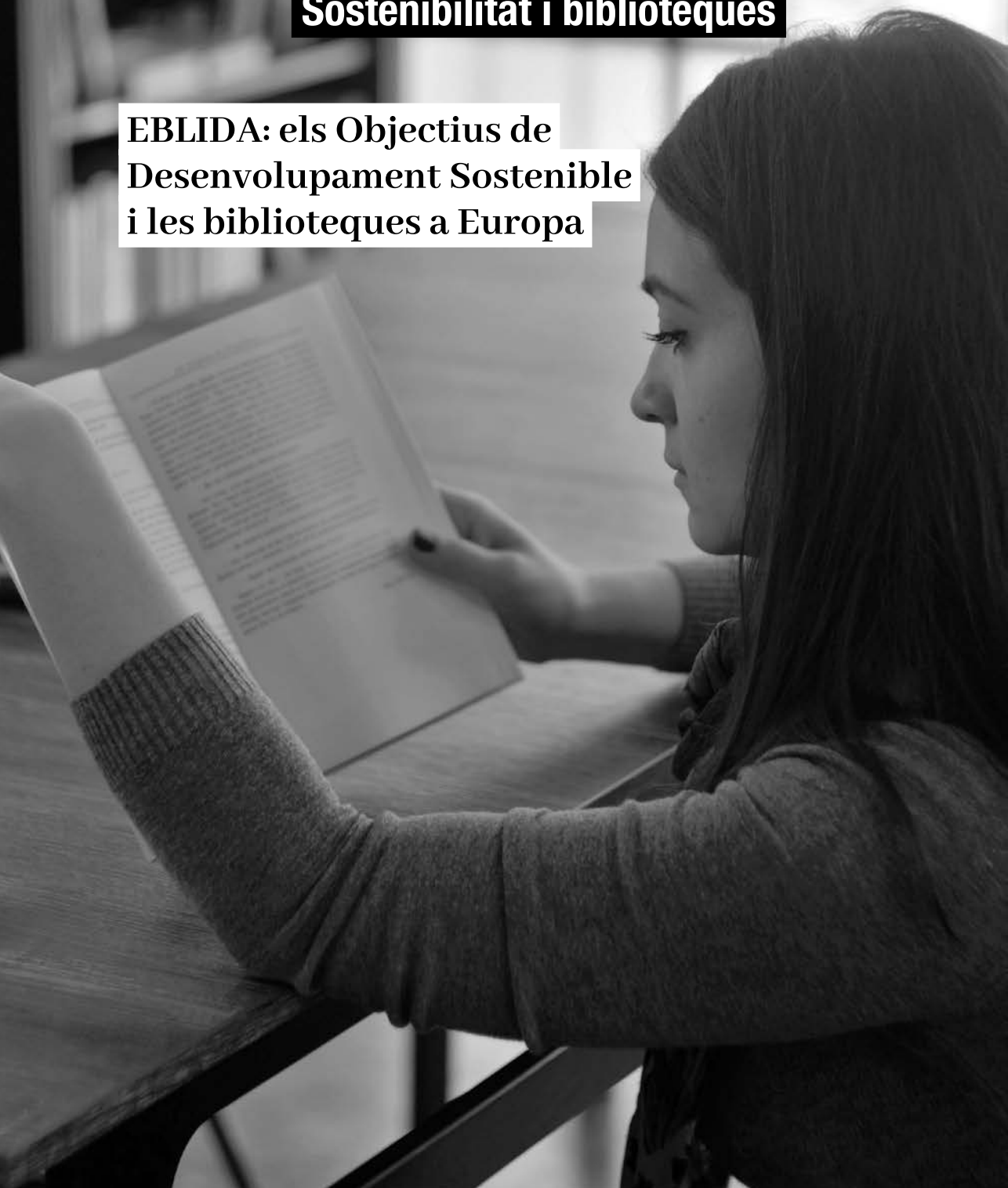
HERRERA-MORILLAS, JOSÉ-LUIS; CASTILLO-DÍAZ, Ana; PÉREZ-PULIDO, Margarita. "Responsabilidad social y sostenibilidad en las bibliotecas universitarias españolas". *El profesional de la información*, n. 2, v. 23 (març-abril 2014), p. 134-143. <http://dx.doi.org/10.3145/epi.2014.mar.05> [Consulta: 27/09/22] ■

Dossier

Sostenibilitat i biblioteques

EBLIDA: els Objectius de Desenvolupament Sostenible i les biblioteques a Europa

Traducció i adaptació:**Fidel BELLMUNT**

Responsable de gestió
del coneixement a l'Institut de
Bioenginyeria de Catalunya
fbellmunt@ibebarcelona.eu

DOI [https://doi.org/10.34810/
itemn73id405206](https://doi.org/10.34810/itemn73id405206)

EBLIDA: els Objectius de Desenvolupament Sostenible i les biblioteques a Europa

Resum: El gener del 2022 EBLIDA, en col·laboració amb la Biblioteca Nacional de Letònia, va publicar el Segon Informe europeu sobre el desenvolupament sostenible i les biblioteques http://www.eblida.org/Documents/Second-European-Report-on-SDGs-in-Libraries_Full-Report2022.pdf. EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) és una associació paraigua d'associacions i institucions de biblioteques, informació, documentació i arxius a Europa, fundada el 1992 <http://www.eblida.org/>, que té uns 110 membres arreu d'Europa, entre els quals el COBDC o FESABID. Les activitats d'EBLIDA se centren en la legislació europea sobre biblioteques, com ara els drets d'autor i les llicències, l'impacte de la biblioteca en la societat i els Objectius de Desenvolupament Sostenible a Europa. Des del 2019, EBLIDA adopta un enfocament pràctic per implementar els ODS a les biblioteques, i mitjançant la Casa Europea dels ODS <http://www.eblida.org/activities/the-eblida-sdg-european-house.html> desenvolupa serveis, narratives o eines, com la matriu EBLIDA (EBLIDA Matrix: <http://www.eblida.org/activities/the-eblida-matrix.html>) per la implementació dels ODS a les biblioteques o el Centre de Coneixement i Informació dels ODS (SDG-KIC: <http://www.eblida.org/activities/sdg-kic/>). En aquest article es presenta una traducció i adaptació en català del Segon Informe, que inclou una síntesi dels resultats d'un qüestionari enviat a la tardor del 2021. L'informe conté també una sèrie de disset perfils de països (entre ells Espanya) que no s'inclouen en aquesta traducció. Cadascun d'aquests perfils inclou un antecedent general, prioritats i polítiques nacionals dels ODS, una selecció de projectes orientats als ODS i alguns consells sobre fonts de finançament i avaluació, que es poden consultar en el document original. Els perfils de país són un model per als membres d'EBLIDA no inclosos en aquest informe i per a qualsevol biblioteca disposada a perseguir Objectius de Desenvolupament Sostenible a les biblioteques. L'informe ofereix una visió general de la percepció i implementació actual dels ODS a les biblioteques europees, i permet veure mancances i oportunitats a considerar.

Paraules clau: EBLIDA, Objectius de Desenvolupament Sostenible, biblioteques, Europa.

EBLIDA: los Objetivos de Desarrollo Sostenible y las bibliotecas en Europa

Resumen: En enero de 2022 EBLIDA, en colaboración con la Biblioteca Nacional de Letonia, publicó el Segundo Informe europeo sobre el desarrollo sostenible y las bibliotecas <http://www.eblida.org/Documents/Second-European-Report-on-SDGs-in-Libraries_Full-Report2022.pdf>. EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) es una asociación paraguas de asociaciones e instituciones de bibliotecas, información, documentación y archivos en Europa, fundada en 1992 <<http://www.eblida.org/>> con unos 110 miembros en toda Europa, entre los cuales el COBDC o FESABID. Las actividades de EBLIDA se centran en la legislación europea sobre bibliotecas, como los derechos de autor y licencias, el impacto de la biblioteca en la sociedad y los Objetivos de Desarrollo Sostenible en Europa. Desde 2019, EBLIDA adopta un enfoque práctico para implementar los ODS en las bibliotecas, y mediante la Casa Europea de los ODS <<http://www.eblida.org/activities/the-eblida-sdg-european-house.html>> desarrolla servicios, narrativas o herramientas, como la matriz EBLIDA (EBLIDA Matrix: <<http://www.eblida.org/activities/the-eblida-matrix.html>> por la implementación de los ODS en las bibliotecas o el Centro de Conocimiento e Información de los ODS (SDG-KIC: <<http://www.eblida.org/activities/sdg-kic/>>).

En este artículo se presenta una traducción y adaptación en catalán del Segundo Informe, que incluye una síntesis de los resultados de un cuestionario enviado en otoño de 2021. El informe contiene también una serie de diecisiete perfiles de países (entre ellos España) que no se incluyen en esta traducción. Cada uno de estos perfiles incluye un antecedente general, prioridades y políticas nacionales de los ODS, una selección de proyectos orientados a los ODS y algunos consejos sobre fuentes de financiación y evaluación, que pueden consultarse en el documento original. Los perfiles de país son un modelo para los miembros de EBLIDA no incluidos en este informe y para cualquier biblioteca dispuesta a perseguir objetivos de desarrollo sostenible en las bibliotecas. El informe ofrece una visión general de la percepción e implementación actual de los ODS en las bibliotecas europeas, y permite ver carencias y oportunidades a considerar.

Palabras clave: EBLIDA, objetivos de desarrollo sostenible, bibliotecas, Europa.

EBLIDA: Sustainable Development Goals and Libraries in Europe

Abstract: In January 2022, EBLIDA, in collaboration with the National Library of Latvia, published the Second European Report on Sustainable Development and Libraries <http://www.eblida.org/Documents/Second-European-Report-on-SDGs-in-Libraries_Full-Report2022.pdf>. EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) is an umbrella association of library, information, documentation and archive associations and institutions in Europe, founded in 1992 <<http://www.eblida.org/>>. It has about 110 members across Europe, including COBDC and FESABID. EBLIDA's activities focus on European library legislation, such as copyright and licensing, the impact of the library on society, and the Sustainable Development Goals in Europe. Since 2019, EBLIDA has taken a practical approach to implementing the SDGs in libraries, and through the European House of SDGs <<http://www.eblida.org/activities/the-eblida-sdg-european-house.html>> develops services, narratives or tools, such as the EBLIDA Matrix <<http://www.eblida.org/activities/the-eblida-matrix.html>> for the implementation of the SDGs in libraries, or the Knowledge and Information Center of the ODS (SDG-KIC: <<http://www.eblida.org/activities/sdg-kic/>>).

This article presents a translation and adaptation in Catalan of the Second Report which includes a summary of the results of a questionnaire sent in the autumn of 2021. The report also contains a series of seventeen profiles of countries (including Spain) that are not included in this translation. Each of these profiles includes a general background, national priorities and policies of the SDGs, a selection of SDG-oriented projects and some advice on sources of funding and evaluation, which can be found in the original document. Country profiles are a model for EBLIDA members not included in this report and for any library willing to pursue sustainable development goals in libraries. The report provides an overview of the current perception and implementation of the SDGs in European libraries, and provides insights and opportunities to consider.

Keywords: EBLIDA, Sustainable Development Goals, Libraries, Europe.

Introducció

El 2020, EBLIDA va publicar el *Primer Informe europeu sobre Objectius de Desenvolupament Sostenible i biblioteques*. Fa un any, la resposta entusiasta de les associacions de biblioteques va mostrar un panorama força dispar, des de líders totalment compromesos amb la consecució dels ODS fins a un nivell mínim de conscienciació. En general, l'Agenda 2030 encara es considerava un objectiu accessori, no cabdal en les activitats de la biblioteca. Un any després, el 2021, es nota un canvi interessant i la situació que exposa el 2n Informe europeu ofereix un escenari totalment diferent.

No només el nivell de conscienciació és molt més alt que en el passat, sinó que un bon nombre d'associacions de biblioteques s'han embarcat de manera convincent en el camí de l'Agenda 2030. Malgrat, o potser a causa de, l'impacte catastròfic de la pandèmia i el pobre registre mundial dels ODS el 2021, ara s'estan aplicant polítiques coherents i de ple dret.

Hi ha una comprensió clara, almenys a nivell superior, que les biblioteques poden treure el màxim profit de les estratègies dels ODS.

[...]

El *Segon Informe europeu EBLIDA sobre el desenvolupament sostenible i les biblioteques* ofereix moltes pistes sobre com es perceben els ODS a les biblioteques, però també sobre com es poden percebre les biblioteques a la societat. El programa d'acompanyament d'EBLIDA Think the Unthinkable (TTU, Pensa l'impensable) —una agenda de biblioteques europea que compleixi els Objectius de Desenvolupament Sostenible que es finançarà a través dels Fons Estructurals i d'Inversió Europeus (ESIF) 2021-2027 —, posa les bases per a un possible finançament per a projectes orientats als ODS.

Aquest informe obre noves direccions per a la futura estratègia EBLIDA en l'àmbit dels ODS. Compleix el compromís de la biblioteca amb

---

El Segon informe europeu EBLIDA sobre el desenvolupament sostenible i les biblioteques ofereix moltes pistes sobre com es perceben els ODS a les biblioteques.

---

la consecució dels ODS a la societat, reforça les polítiques orientades als ODS a les biblioteques a escala europea i impulsa la preparació de projectes a escala nacional i internacional. En aquest sentit, és una fita per al treball de la biblioteca, l'impacte de la qual es mesurarà, esperem, en un futur molt proper.

Ton van Vlimmeren, President EBLIDA

Metodologia

El juny del 2021, la Secretaria d'EBLIDA va enviar una enquesta dirigida a les associacions de biblioteques i a la comunitat d'experts d'EBLIDA que promouen l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible. Aquesta comunitat, que gravita al voltant de la Casa de Desenvolupament Sostenible d'EBLIDA, inclou el Comitè Executiu d'EBLIDA, el Grup d'Experts EBLIDA ELSIA (Biblioteques Europees i Implementació i Avaluació del Desenvolupament Sostenible) i coordinadors de TTU (Pensa l'impensable).

Es van rebre respostes d'associacions de biblioteques i d'altres institucions representatives de 17 països. Aquests països i associacions/institucions són: Bulgària (Associació de Biblioteques i Informació de Bulgària), República Txeca (Associació Txeca de Biblioteques i Universitat de Masaryk), Dinamarca (Biblioteques Públiques d'Aarhus i l'Associació de Biblioteques de Dinamarca), Estònia (Associació de Bibliotecaris d'Estònia), Finlàndia (Associació de Biblioteques de Finlàndia), França (Associació de Biblioteques de França), Alemanya

(Associació de Biblioteques d'Alemanya), Grècia (Associació de Bibliotecaris i Científics de la Informació Grecs), Itàlia (Associació de Biblioteques d'Itàlia, CSBNO i Xarxa de Xarxes), Letònia (Biblioteca Nacional de Letònia i l'Associació de Biblioteques de Letònia), Lituània (Biblioteca Nacional Martynas Mažvydas de Lituània i Associació de Biblioteques de Lituània), Països Baixos (The Alignment House), Portugal (Associació Portuguesa de Biblioteques i la Direcció General del Llibre, Arxius i Biblioteques), Romania (Associació de Bibliotecaris i Biblioteques Públiques a Romania), Espanya (FESABID), Suècia (Associació Sueca de Biblioteques), Suïssa (Bibliosuisse. Associació de Biblioteques de Suïssa).

La majoria de les respostes van cobrir tots els aspectes de l'enquesta, la qual cosa va proporcionar informació completa sobre les polítiques aplicades a escala nacional i els principals projectes. Algunes de les respostes són l'expressió de la política oficial de l'associació nacional de biblioteques o de l'entitat que té un paper central en la implementació dels ODS; altres són opinions d'experts que representen la situació de cada país d'una manera realista.

[...] L'informe resultant es divideix en dues parts: la primera sintetitza el contingut de les respostes; el segon inclou una sèrie de perfils de països que il·lustren clarament la naturalesa i el nivell d'esforç desplegat per les associacions de biblioteques i els seus socis en la implementació de l'Agenda 2030 a les biblioteques.

El setembre del 2021, la Biblioteca Nacional de Letònia va organitzar en línia la conferència Localització dels Objectius de Desenvolupament Sostenible a través de museus i biblioteques bàltiques, en col·laboració amb l'Associació de Museus de Letònia i l'Associació de Biblioteques de Letònia. Després d'aquesta exitosa conferència, la Biblioteca Nacional de Letònia va voler estendre la promoció dels ODS des de la zona del Bàltic a la resta d'Europa. A EBLIDA es va trobar un aliat natural, el seu compromís

de tres anys amb l'Agenda 2030 ha ajudat a impulsar les activitats dels ODS a tot Europa. El Segon Informe europeu sobre Objectius de Desenvolupament Sostenible i biblioteques ha estat elaborat conjuntament per EBLIDA i la Biblioteca Nacional de Letònia.

Part I: síntesi de l'informe

1. ODS: percepció nacional i entitats coordinadores

1.1 Amb quina de les següents afirmacions estaries d'acord?

- Els ODS són ara el concepte bàsic principal
- Els ODS s'implementen de manera activa
- Els ODS són ben coneguts; les activitats encara estan endarrerides

- Els ODS no s'implementen; però s'espera que es faci alguna cosa relacionada aviat
- No conec els ODS

Els ODS a les biblioteques europees no només es refereixen als projectes, sinó que també es refereixen a com el personal de la biblioteca i els usuaris els perceben i apliquen en el seu treball quotidià. Els enquestats tenien la possibilitat d'escollir diferents enunciats que reflectien les seves percepcions. La meitat dels enquestats van coincidir en el fet que el nivell de conscienciació dels ODS a les biblioteques havia augmentat, però que les activitats seguien endarrerides. Notablement, el 47% de les respostes conclouen que els ODS s'apliquen de manera convincent i activa. Un altre 33% opina que, malgrat una bona comprensió de les polítiques i els objectius, els ODS no s'apliquen a les biblioteques. Ningú, però, mostra un desconeixement total de l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible.

Els ODS a les biblioteques europees no només es refereixen als projectes, sinó que també es refereixen a com el personal de la biblioteca i els usuaris els perceben i apliquen.

1.2 Les associacions de biblioteques i/o les agències de biblioteques del vostre país han identificat polítiques amb l'objectiu de dur a terme polítiques de desenvolupament sostenible a les biblioteques?

Un notable 84% de les associacions nacionals de biblioteques i/o agències de biblioteques afirma que hi ha una clara promoció dels esquemes orientats als ODS, amb una selecció d'ODS que són rellevants a escala nacional i la definició de polítiques ben establertes. Aquest resultat confirma que la conscienciació, almenys a nivell superior, ha augmentat entre el 2020 i el 2021, juntament amb la comprensió que els ODS són un motor central per al desenvolupament de les biblioteques.

1.3 Si va respondre Sí a la pregunta número 1.2, quins objectius són fonamentals per a la política de biblioteques orientada als ODS del vostre país?

Es reconeix que quinze dels 17 ODS són rellevants per al treball ordinari de la biblioteca. No tots, però, gaudeixen de la mateixa prioritat i s'executen amb el mateix esforç. No és sorprenent que gairebé tots els enquestats (95%) van seleccionar l'ODS 4. Educació de qualitat, com a ODS fonamental per a les biblioteques. Curiosament, l'ODS 11. Ciutats i comunitats sostenibles i l'ODS 16. Pau, justícia i institucions sòlides també estan fortament associats amb el treball bibliotecari (respectivament el 68% i el 63% de les respostes): el patrimoni bibliotecari és fonamental en l'ODS 11, mentre que l'ODS 16, la fita 10, tracta de l'accés a la informació. L'ODS 17 també està fortament associat amb el treball bibliotecari, tot i que aquest ODS

s'entén més en el sentit de la cooperació bibliotecària tradicional que no pas en el reconeixement de la necessitat d'una associació internacional (57% de les respostes). Arran de la crisi de la covid-19, no és d'estranyar que l'ODS 3. Bona salut i benestar (47%) i l'ODS 10. Reducció de la desigualtat (48%) també estiguin al centre de les polítiques de biblioteques; evidència, com cap altra, del caràcter socialment inclusiu del treball bibliotecari.

Els professionals de les biblioteques són en gran part dones; per tant, pot sorprendre que l'ODS 5. Igualtat de gènere sigui considerat un negociat bàsic per a les biblioteques només per un 42% dels enquestats. Les activitats de sensibilització sobre l'ODS 12. Consum i producció responsables i l'ODS 13. Acció pel clima també gaudeixen de popularitat a les activitats de biblioteca orientades a l'ODS (42%).

Tots els altres ODS —ODS 1. Sense pobresa, ODS 8. Treball decent i creixement econòmic, ODS 6. Aigua neta i sanejament, ODS 7. Energia assequible i neta, ODS 8. Treball decent i creixement econòmic, ODS 9. Indústria, innovació i infraestructura, ODS 15. La vida a la terra— són menys populars a les biblioteques (entre el 10% i el 30% de les respostes). L'ODS 2. Fam zero i l'ODS 14. La vida sota l'aigua no es perceben immediatament com a prop del treball bibliotecari, tot i que es poden dur a terme projectes puntuals en el marc de les biblioteques de recerca.

1.4 Hi ha algun grup informal o oficial, o més grups, encarregats de promoure/coordinar les biblioteques en la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible al vostre país?

Més del 70% dels enquestats certifiquen que un grup d'experts en biblioteques que treballa a escala nacional és l'encarregat de promoure i coordinar l'esforç de la biblioteca per implementar l'Agenda Europea 2030. Aquest grup es pot establir oficialment mitjançant acords formals entre les entitats implicades, o poden

ser informals. Es pot argumentar que fins i tot als països on la penetració dels ODS a les biblioteques és escassa o insuficient, hi ha una base institucional sòlida. Aquest és un senyal encoratjador per al progrés futur.

2. Visibilitat a escala nacional i defensa de les biblioteques

2.1 Hi ha documents oficials produïts per entitats bibliotecàries en relació amb la promoció i l'assoliment dels ODS al vostre país?

Les biblioteques implementen projectes dels ODS com a resultat d'una política ben coordinada o actuen arran d'una determinació espontània de donar suport a la causa dels ODS? La comunitat EBLIDA està dividida per la meitat. La majoria (53%) informa que no hi ha cap política escrita o directrius dissenyades per fomentar la implementació dels ODS a les biblioteques; un percentatge gairebé similar (47%) afirma que una política de biblioteques orientada als ODS es formula en els documents oficials de manera més o menys formal.

2.2 Hi ha alguna menció de biblioteques o activitats bibliotecàries als documents oficials dels ODS (Examen Nacional Voluntari, Full de Ruta Nacional dels ODS, etc.)?

En alguns casos, els documents oficials relacionats amb els ODS establerts per les autoritats nacionals esmenten les biblioteques com a agències compromeses amb la consecució de l'Agenda 2030. Tanmateix, les respostes que informen sobre aquesta institucionalització del treball bibliotecari no són senzilles. El 42% dels enquestats afirma amb fermesa que les biblioteques o el treball de la biblioteca no s'esmenten als documents oficials centrats en els ODS produïts des de les biblioteques. Però un altre 37% informa que les biblioteques han trobat el seu propi lloc als documents nacionals centrats

en els ODS. L'alt percentatge de respostes "no ho sé" (21%) mostra que un nombre important d'enquestats desconeix l'arquitectura administrativa dels ODS establerta al seu propi país.

3. Com es financen els projectes de biblioteques orientats als ODS?

3.1 En general, el suport financer per als projectes de biblioteques orientats als ODS forma part del pressupost ordinari de la biblioteca o es genera a partir de finançament addicional de la biblioteca?

El suport als projectes de biblioteques orientats als ODS forma part del pressupost ordinari de les biblioteques en el 53% dels casos, mentre que un terç dels enquestats informa que els ODS s'executen mitjançant el finançament bibliotecari addicional.

3.2 Si s'ofereix finançament addicional, el suport qui el proporciona (pot haver-hi diverses respostes)?

Els ministeris (79% dels enquestats), organitzacions internacionals (Comissió Europea, Fons Estructurals, etc., 58%), fundacions nacionals o internacionals (53%), consells municipals/provincials/regionals (53%); organitzacions no governamentals (47%). En diversos casos (21%), els projectes de biblioteques orientats als ODS són finançats per empreses comercials.

3.3 Si agències internacionals, governamentals o locals proporcionen fons addicionals per a projectes orientats als ODS, quin departament els assignaria?

En general, es pot dir que les agències culturals estatals i locals aporten el gruix del finançament (37% de les respostes); no obs-

---

El suport als projectes de biblioteques orientats als ODS forma part del pressupost ordinari de les biblioteques en el 53% dels casos.

---

tant això, altres departaments han començat a finançar projectes bibliotecaris orientats als ODS, com els departaments econòmics (16%), d'afers socials (11%) i d'educació (5%). En el 34% de les respostes, el finançament de les biblioteques prové d'altres fonts (16%) o és desconegut (16%) per l'enqu Coastat.

4. Col·laboració internacional

4.1 Al vostre país, fins a quin punt els projectes de biblioteques no formen part d'activitats ordinàries que es beneficien de l'associació internacional/europea?

Gairebé la meitat dels enquestats (47%) no poden respondre sí, i fins a quin punt els projectes de biblioteques orientats als ODS es beneficien de l'associació internacional/europea. Gairebé un 37% indica que els projectes de biblioteques no formen part d'activitats ordinàries i no es beneficien de l'associació internacional/europea. Només el 16% dels enquestats reconeix una subvenció de la UE per a projectes de biblioteques. Per tant, és molt necessària una investigació sobre l'impacte dels programes de la UE a les biblioteques.

4.2 Les biblioteques del vostre país s'han beneficiat en el passat dels fons estructurals i d'inversió de la UE?

En la mateixa línia, gairebé la meitat dels enquestats (47%) indica que algunes biblioteques s'han beneficiat dels fons estructurals i d'inversió de la UE en el passat. El 53% res-

tant de les respostes afirmen que aquesta informació no es coneix o que les biblioteques no s'han beneficiat dels fons estructurals i d'inversió de la UE.

4.3 Els fons estructurals i d'inversió de la UE 2021-2027 (Fons Europeu de Desenvolupament Regional, Fons Social Europeu, Política de Cohesió, etc.) s'han reorientat segons les noves prioritats de desenvolupament sostenible establertes per la Comissió Europea. Hi ha iniciatives o esforços bibliotecaris que us poden fer pensar que les biblioteques en trauran el màxim profit?

Més d'un terç dels enquestats (37%) creu que la reorientació dels ODS dels fons estructurals i d'inversió de la UE 2021-2027 promourà activitats de les biblioteques. Encara no està clar si això representarà una oportunitat genuïna.

5. Avaluació de projectes de biblioteques orientats als ODS

5.1 S'avaluen els projectes de biblioteques orientats als ODS al vostre país?

L'administració dels projectes de biblioteques orientats als ODS encara no està tan avançada per corroborar una remodelació del marc bibliotecari tradicional. Un terç de les respostes no esmenta cap esquema d'avaluació, tot i que hi ha previst iniciar aquest procés. Els projectes orientats als ODS s'avaluen normalment d'acord amb els procediments estàndard de la biblioteca (32% de les respostes) o en relació amb els criteris establerts per l'agència/institució financadora (11%); només en un nombre reduït de casos s'apliquen els indicadors oficials dels ODS (indicadors de l'ONU, Eurostat, UNESCO) (5%). El 21% de les respostes no coneixien cap forma d'avaluació.

Biblioteca de Birmingham
Autor: Alex Liivet

Es reconeix que quinze dels 17 ODS són rellevants per al treball ordinari de la biblioteca.

5.2 Si avaluem projectes de biblioteques orientats als ODS, com qualificaríeu la vostra experiència (hi ha diverses respostes possibles)?

La manca d'avaluació o d'avaluació realitzada de manera tradicional suggereix la necessitat d'esquemes d'avaluació innovadors. No és sorprenent que al 68% dels enquestats els agradaria veure indicadors de biblioteques en aquest camp. En general, es pot dir que l'avaluació de projectes en compliment dels indicadors oficials dels ODS (ONU, UNESCO, Eurostat) és molt difícil, ja que gairebé no estan connectats a les activitats de la biblioteca i/o estan gestionats per l'Institut Nacional d'Estadística.

5.3 En general, en què pensem que s'haurien de centrar els projectes de les biblioteques orientats als ODS (hi ha diverses respostes possibles)?

A tots els països coberts per l'enquesta, les activitats de la biblioteca que compleixen els ODS són força semblants. El que canvia és la prioritat que es dona a aquestes activitats. Els enquestats coincideixen que l'associació amb la societat civil en projectes d'inclusió digital i ciutadania digital és l'objectiu de molts projectes (84% de les respostes). Un bon nombre també esmenten debats sobre els ODS amb la ciutadania (79%) i les instal·lacions verdes de les biblioteques, les infraestructures d'estalvi energètic, la gestió de residus, la política dels ODS amb el personal (63%). El 58% de les respostes considera que els projectes orientats als ODS s'han de centrar en les col·leccions de biblioteques, tot i que només el 37% considera que les exposicions de la biblioteca són l'activitat més adequada.

5.4 Per als seus membres, EBLIDA ha creat una Casa Europea dels ODS amb actius principals com la Matriu EBLIDA i els SDG-KIC. Pensem que les biblioteques d'Europa es poden beneficiar de la Casa Europea dels ODS d'EBLIDA?

Més de la meitat dels enquestats creu que les biblioteques d'Europa es poden beneficiar de la Casa de Desenvolupament Sostenible EBLIDA (incloent-hi la matriu EBLIDA i SDG-KIC). El problema més gran és que, en general, les biblioteques no disposen de prou recursos i coneixements per presentar sol·licituds de finançament de la UE.

6. Conclusions

1. En general, el progrés de la implementació dels ODS a les biblioteques europees és força heterogeni: en alguns països, les biblioteques estan totalment integrades a la política nacional dels ODS; en d'altres, l'assoliment dels ODS a les biblioteques es fa de manera pràctica, sense la implicació de les autoritats nacionals.
2. El punt crucial per a la implementació exitosa dels ODS és la consciència dels bibliotecaris. Sens dubte, el seu nivell de conscienciació ha augmentat, però les activitats a les biblioteques encara estan endarrerides.
3. Les biblioteques europees estan dividides per la meitat: un 50% implementa projectes ODS com a resultat d'una política ben coordinada, mentre que l'altra meitat aborda la causa dels ODS de manera espontània. Ambdós moviments són, doncs, possibles: un enfocament de dalt a baix, on l'impuls és proporcionat per agències nacionals o centralitzades, o un enfocament de baix a dalt, amb grups locals que prenen el lideratge en els esforços informals que tenen lloc en marcs separats.
4. Les biblioteques vinculen els seus projectes i activitats a la majoria dels ODS; òbviament, els àmbits tradicionalment vinculats a les biblioteques —com l'educació, la comu-

nitat sostenible, l'accés a la informació, la llibertat d'expressió i la pau— estan al capdavant.

5. La naturalesa de les mesures implementades per les biblioteques mostra com contribueixen en els diversos ODS; tanmateix, les biblioteques no veuen clarament quin

La naturalesa de les mesures implementades per les biblioteques mostra com contribueixen en els diversos ODS.

Biblioteca d'Amsterdam

- ha de ser el seu paper en la consecució d'almenys dos ODS (natura viva i biodiversitat, reducció de la fam mundial).
6. Els projectes orientats als ODS poden tenir múltiples capes i requereixen múltiples tasques, però el focus principal continua estant en qüestions digitals i inclusives, així com en biblioteques verdes. Les col·leccions de les biblioteques es consideren un instrument important per fomentar els ODS; en canvi, les exposicions no es consideren especialment rellevants.
  7. El 68% dels països voldrien disposar d'indicadors de biblioteques per a l'avaluació de projectes de biblioteques orientats als ODS; com a conseqüència, hi ha una gran necessitat d'indicadors en els projectes i activitats de biblioteques orientats als ODS.
  8. Només el 32% dels projectes de biblioteques orientats als ODS es fan sobre la base del finançament addicional de les biblioteques, proporcionat per ministeris, organitzacions o fundacions internacionals o nacionals, consells municipals/provincials/regionals, organitzacions no governamentals i empreses comercials. Això demostra que encara s'ha de fer molta feina per aconseguir una col·laboració més estreta i forta amb una àmplia gamma d'institucions, ja siguin regionals/nacionals i/o internacionals; s'haurien de proporcionar habilitats de gestió de projectes més actives a les biblioteques.
  9. Gairebé la meitat dels enquestats (47%) no poden respondre si, i fins a quin punt, els projectes de biblioteques orientats als ODS es beneficien de l'associació internacional/europea. Significa que és molt necessària una investigació sobre l'impacte dels programes de la UE a les biblioteques.
  10. Les organitzacions professionals i les associacions de bibliotecaris tenen un gran paper a jugar en la conscienciació dels bibliotecaris sobre els ODS. Una participació més activa de les biblioteques, potenciar les eines d'avaluació, augmentar la consciència de les biblioteques sobre els fons estructurals i d'inversió de la UE, així com altres oportunitats de la UE, són tasques fonamentals per a les associacions nacionals de biblioteques, així com per a les organitzacions de biblioteques actives a escala europea. ■

Dossier

Sostenibilitat i biblioteques

Nous usos per a edificis antics:
transformació d'antiga fàbrica tèxtil a
biblioteca de Districte de les Corts

Ricard MERCADÉ

Arquitecte

info@mercadefernandez.com

Aurora FERNÁNDEZ

Arquitecta

info@mercadefernandez.com

Article rebut i revisat el març del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/itemn73id405231>

Nous usos per a edificis antics: transformació d'antiga fàbrica tèxtil a biblioteca de Districte de les Corts

Resum: Una fàbrica tèxtil pot acollir una biblioteca. Cal adaptar-la al nou ús, amb tots els seus requeriments de programa, confort, normatius i de sostenibilitat. Però s'ha de fer entenenent quins són els valors intrínsecs que cal mantenir, tant valors formals com històrics, perquè l'edifici expliqui per si mateix la història que té darrere i la que tindrà en el futur.

Paraules clau: Biblioteca Montserrat Abelló, rehabilitació d'edificis, construcció sostenible.

Nuevos usos para edificios antiguos: transformación de una antigua fábrica textil en biblioteca del distrito de Les Corts

Resumen: Una fábrica textil puede albergar una biblioteca. Es necesario adaptarla al nuevo uso, con todos sus requerimientos de programa, confort, normativos y de sostenibilidad. Pero debe hacerse entendiendo cuáles son los valores intrínsecos que hay que mantener, tanto valores formales como históricos, para que el edificio explique por sí mismo la historia que tiene detrás y la que tendrá por delante.

Palabras clave: Biblioteca Montserrat Abelló, rehabilitación de edificios, construcción sostenible.

New uses for old buildings: transformation of old textile factory to the library of District of Les Corts

Abstract: A textile factory can house a library. It is necessary adapt it to the new use, with all its program requirements, comfort, regulations and sustainability. But it must be done by understanding which ones they are the intrinsic values that must be maintained, both formal values as historical, so that the building explains by itself the history that he has behind and the one he will have ahead of him.

Keywords: Montserrat Abelló Library, building rehabilitation, sustainable construction.

Introducció

La biblioteca Montserrat Abelló està ubicada al carrer dels Comtes de Bell-lloc de Barcelona i és la biblioteca central del Districte de les Corts. L'equipament ocupa l'antiga fàbrica tèxtil Benet i Campabadal, amb un projecte original obra d'Antoni Pons i Domínguez que data de l'any 1924. La construcció constava d'una nau coberta amb dent de serra, on es feia la producció, i un edifici en cantonada destinat a acollir les oficines, edifici que havia patit moltes transformacions al llarg dels anys, amb remuntes i ampliacions que havien malmès notablement la seva imatge original.

La primera visita al lloc s'ha de fer abstractant-se del que ha anat contaminant l'edifici per tal de poder depurar-lo i destacar-ne les qualitats. El gran valor del conjunt residia a la mateixa nau, i concretament amb l'estructura que va ser dissenyada per Robert Maillart, reconegut enginyer suís: sis crugies defineixen una estructura formada per una retícula de pilars molt esvelts de formigó in situ que, en arribar a la coberta, adopten una forma d'Y dividint-se en dues jàsseres de forma parabòlica. La seva coberta en dent de serra i claraboies contínues orientades a nord doten l'espai d'il·luminació natural sense enlluernaments, molt adequada a l'ús de biblioteca.

Si s'hagués dissenyat un edifici nou per acollir la biblioteca, difícilment s'hagués plantejat un espai tan alt, que en origen estava pensat

Les decisions que es van prendre durant el disseny de l'edifici estaven dirigides a posar en valor les qualitats de l'edificació existent.

per acollir els telers de grans dimensions, i per tant no tindria aquesta proporció i esveltesa que resulta tan impactant al visitant. Aquest és precisament un dels grans valors d'ubicar la biblioteca en un edifici fabril existent. Les decisions que es van prendre durant el disseny de l'edifici estaven dirigides a posar en valor les qualitats de l'edificació existent i a esmenar aquells aspectes que no n'afavorien el nou ús. Des d'aquest punt de vista, aquest espai tan impressionant era una de les seves millors qualitats.

1. De fàbrica a biblioteca

Els edificis industrials, com a concepte i degut a la seva activitat, estan pensats com a edificis tancats a l'exterior, tot el contrari del que es demana per a un equipament públic, que ha de relacionar-se amb el seu entorn i amb el barri. En el projecte d'aquesta biblioteca crear una relació clara entre l'interior i l'exterior era un dels grans reptes i per tal d'aconseguir-ho

© David Cardeñus

es van fer diferents actuacions. En primer lloc, calia dotar el nou equipament d'una entrada principal, ja que tan sols existia una petita porta pensada originàriament per resoldre l'accés del personal. Es configurà un accés clar a l'equipament acompanyat de tancaments vidriats que funcionessin com a aparadors i permetessin veure el que passava dins. El material utilitzat, tant per la biga que estintola la façana com pels murs que la suporten, és el formigó vist amb una textura de llistó de fusta molt marcada que contrasta amb l'estuc de calç de la façana, amb la qual cosa s'evidencia que es tracta d'una intervenció nova no mimètica amb l'edifici original.

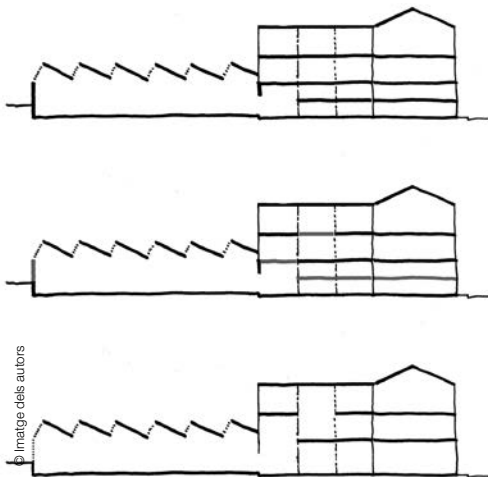
En segon lloc, s'actua en el tester de la nau, que era una paret completament cega i sense cap interès arquitectònic. Amb la intervenció s'obrí completament aquesta façana a l'exterior i se substituï per un tancament de vidre tipus mur cortina, que elimina l'efecte d'espai emmurallat i aconsegueix una relació visual directa dins-fora. El vianant que s'apropa des del carrer Comtes de Bell-lloc pot visualitzar el que passa a l'interior de la biblioteca.

En tercer lloc, es van fer petites actuacions puntuals, com la de la façana longitudinal a carrer, on se substituïren els òculs circulars per unes finestres allargades que calquen la silueta corbada de les jàsseres. Aquestes finestres permeten tenir visió de l'exterior des de qualsevol punt de la nau, a la vegada que transmeten a la façana les proporcions i bellesa formal de l'estructura original.

Un altre repte va ser relacionar les diferents plantes i espais de l'edifici. Es volia que fossin fàcilment abastables per l'usuari, no tan sols en els recorreguts, sinó també visualment, de manera que, des del vestíbul d'accés, es pogués comprendre l'edifici. La intervenció plantejà un buidatge de la crugia que limita la nau industrial amb l'edifici en cantonada per convertir l'espai en l'atri de relació visual i espacial. En aquest punt se situa l'accés principal de l'edifici, que esdevé l'eix vertebrador del projecte i crea un atri lluminós a doble alçada que incorpora unes escales obertes i que acompanya l'usuari cap a les plantes superiors. En aquests espais oberts, s'han dissenyat unes escales gairebé esculturals, amb la mateixa textura de formigó vist, que les identifiquen clarament com a part de la nova intervenció.

L'edifici ha de ser viu, capaç d'adaptar-se a les diferents maneres d'habitar-lo, a canvis de distribució i als avenços tecnològics.

Per tal de poder acollir la totalitat del programa funcional, calia augmentar la superfície útil, cosa que es va fer amb la construcció d'un altell que ocupa dues crugies de la nau paral·leles a la mitgera. Aquesta posició elevada és molt interessant, ja que permet tenir una nova visió de la nau i una percepció diferent de l'espai més proper a la coberta amb dent de serra. Sota l'entresolat se situa, separat amb un tancament vidriat, l'espai infantil, vinculat a un pati exterior de nova creació que permet acollir activitats a l'aire lliure.

La flexibilitat és essencial en la concepció de qualsevol edifici, però encara més quan es tracta d'un equipament públic. L'edifici ha de ser viu, capaç d'adaptar-se a les diferents maneres d'habitar-lo, a canvis de distribució i als avenços tecnològics. Actualment els canvis es produeixen a més velocitat que mai.

Pel que fa a la distribució, la flexibilitat i capacitat d'adaptació es garanteix mantenint les

plantes al màxim de lliures i diàfanes. Les instal·lacions també han de respondre a aquestes premisses. Tècnicament no era viable instal·lar un terra tècnic, però es va dissenyar una xarxa de distribució de cablatge elèctric i de dades, amb punts uniformement repartits per poder adaptar-se als possibles futurs canvis.

Respecte als acabats, els materials i colors emprats a l'interior es van limitar i es va fer servir una paleta molt reduïda per evitar treure protagonisme a l'espai. Es van escollir els colors amb la intenció de no mimetitzar amb els elements existents, tot mantenint el caràcter fabril del lloc. Bàsicament, es va utilitzar el blanc per la seva netedat i lluminositat, el negre en els elements metàl·lics i la fusta amb vernís natural per tal de donar un punt de calidesa i crear un entorn confortable per a l'usuari. Tanmateix, s'ha emprat el formigó vist amb textura de fusta mitjançant l'encofrat. Aquests elements es perceben com una intervenció nova que dialoga i dona contrapunt a la lleugeresa de l'estructura metàl·lica que l'acompanya.

El mobiliari inclou moltes peces dissenyades especialment per a aquesta biblioteca. S'han concebut amb un doble objectiu; per una banda, per respondre a les diferents maneres de poder fer servir l'equipament, que no es limiten a la lectura o al treball en una taula; per l'altra, en els grans espais, per configurar un indrets més recollits a l'escala de les persones. Els materials —ferro pintat negre i fusta d'aspecte natural— mantenen la imatge de conjunt.

A la gran nau trobem espais on reunir-se i treballar en grup, un conjunt de seients al voltant d'una taula que recorden els compartiments dels antics vagons de tren. Estan envoltats per prestatgeries de llibres, disposen d'il·luminació pròpia per accentuar la sensació de recolliment i, fins i tot, de paraments absorbents acústicament per tal de no molestar els usuaris de l'entorn. Els llibres no només es troben a les prestatgeries, sinó que per tal d'atraure l'atenció dels lectors i captar el seu interès s'exposen en aparadors i expositors dissenyats amb

aquesta finalitat. En ocasions aquests elements acompanyen els punts de lectura i configuren espais gairebé domèstics, amb llums baixes que aporten calidesa.

Una de les grans dificultats de rehabilitar un edifici antic canviant-ne l'ús rau en la integració dels nous requeriments tècnics, normatius i estructurals de forma no invasiva. La intenció del projecte ha estat fer-ho, tot mantenint i posant en valor el caràcter dels espais.

2. Un edifici sostenible

La sostenibilitat a l'hora de dissenyar un edifici no s'ha de plantejar com un concepte afegit, sinó que ha d'estar present en tots els nivells de disseny de l'edifici, des de la concepció fins als últims detalls: des del projecte, la construcció, durant tota la vida útil de l'edifici, i fins i tot, preveure'n el reciclatge en cas d'enderroc. El fet de ser una rehabilitació complica la implantació de moltes actuacions i cal trobar l'equilibri entre els elements arquitectònics que s'han de conservar i les mesures d'ecoeficiència.

Rehabilitar per reutilitzar edificis històrics com una qüestió de sostenibilitat, amb números sobre la taula, podria ser difícil de justificar. Si dins de l'equació es posa tan sols el pressupost o el temps que cal invertir, tant en el disseny com en la construcció, segurament estaríem parlant d'una decisió poc eficient, però hi ha factors intangibles que fan decantar la balança cap a defensar la rehabilitació, com serien la conservació de la memòria històrica o el fet de mantenir espais excepcionals.

És essencial plantejar sistemes passius, ja que són intrínsecs al mateix edifici, són efectius i funcionen al llarg de tota la seva vida útil. Entre aquests podríem destacar:

- Aprofitament de la llum natural. Gràcies a les gran obertures a la façana nord es disposa d'il·luminació natural sense els efectes dels raigs de sol directe. Control solar, disposició de les grans obertures a la façana nord.
- Control solar, mitjançant la instal·lació de pantalles.
- Envidraments d'altres prestacions d'aïlla-

Rehabilitar per reutilitzar edificis històrics com una qüestió de sostenibilitat, amb números sobre la taula, podria ser difícil de justificar.

ment i control de radiació solar. És important controlar tant la càrrega tèrmica de calor a l'estiu com la pèrdua de calefacció a l'hivern.

- Aïllament tèrmic de l'envoltant, actuant a façanes, coberta i solera, amb aïllaments tèrmics per sobre dels requeriments normatius.

Aquestes mesures es recolzen amb altres relacionades amb les instal·lacions.

- Panells fotovoltaics per a autoconsum, amb un total d'onze, instal·lats a la coberta de la nau, que permeten obtenir 38.000 Kwh/any.
- Sistemes de climatització eficients, amb recuperadors de calor. Això significa que es recupera l'escalfor de l'aire de ventilació abans de treure'l a l'exterior.
- La biblioteca disposa d'espais a gran alçada, difícils d'escalfar: per això es va plantejar un sistema de calefacció i aire condicionat amb terra radiant que actua allà on es troba l'usuari sense necessitat d'escalfar tot el volum d'aire.
- Els sistemes de climatització i ventilació són d'aire variable, en funció de l'ocupació de l'edifici.
- S'han instal·lat sistemes de regulació d'enllumenat. Hi ha detectors que mesuren la llum natural que entra a l'edifici i regulen la il·luminació encenent els llums estrictament necessaris.
- Hi ha un sistema de monitorització de consums controlat per l'Agència de l'Energia de Barcelona. Es poden aplicar mesures d'estalvi estudiant els consums reals en cada moment.
- Reaprofitament de l'aigua de la pluja per al reg. Es recull l'aigua de pluja en un petit dipòsit per al reg de les plantes del pati.

Les mesures de sostenibilitat es van tenir en compte també en el procés de construcció. Es van aplicar mesures com:

- Utilitzar materials de baix impacte ambiental, prioritzant elements naturals com la fusta.
- Prioritzar la utilització de materials de proximitat.
- Emprar materials reciclables, en cas de transformació de l'edifici.
- Reciclatge i control dels residus durant l'obra.
- Control de la procedència de les fustes emprades a l'obra.
- Control de materials d'acabats com vernissos i pintures per evitar substàncies volàtils tòxiques.

Altres mesures a tenir en compte són aquelles que tenen a veure amb el confort de l'usuari. Aquest confort té a veure amb condicions òbvies com la il·luminació i la temperatura i també amb altres menys evidents com la possibilitat d'arribar amb transport públic o la instal·lació de fonts d'aigua a cada planta per evitar el consum d'aigua envasada.

Gràcies a totes aquestes mesures, l'edifici té una qualificació energètica A. Cal destacar que, a més de la certificació obligatòria, es va obtenir una certificació voluntària BREEAM, <<https://breeam.es/>>, sistema internacional que serveix per avaluar l'impacte mediambiental; es tracta d'un dels primers equipaments municipals de Barcelona a obtenir aquesta certificació. Així mateix, la intervenció va ser guardonada amb el premi Bonaplata 2018 per a la valoració del

---

L'èxit d'una rehabilitació rau en el fet que, un cop lliurat l'edifici, l'arquitecte i tot el procés de l'obra passin a un segon pla per cedir el protagonisme al lloc.

---

patrimoni industrial tècnic i científic. En aquest sentit, aquest equipament respon a l'ODS 11. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusivament, segurs, resilents i sostenibles. Es tracta de situar les ciutats al centre del desenvolupament sostenible en un món cada vegada més urbanitzat <<https://www.diba.cat/web/ods/ciutats-i-comunitats-sostenibles>>.

S'ha de tenir en compte que el fet de ser una rehabilitació, dificulta enormement la implementació de moltes de les mesures. L'èxit d'una rehabilitació rau en el fet que, un cop lliurat l'edifici, l'arquitecte i tot el procés de l'obra passin a un segon pla per cedir el protagonisme al lloc. Gran part del valor del resultat es troba en el fet de passar desapercbut i d'haver trobat maneres d'actuar integrades al lloc. L'edifici s'ha de poder explicar per si mateix, tant el que existia com la nova intervenció, funcionant com un conjunt harmònic. La posada en funcionament de la biblioteca Montserrat Abelló ha suposat la recuperació d'un edifici representatiu de la història del barri de les Corts. ■

Presentació

Sostenibilitat i biblioteques

Presentació

Fa anys que la idea de sostenibilitat va aparèixer en el nostre entorn i de manera creixent ha anat ocupant un espai predominant en el marc de les preocupacions i reptes a resoldre per les societats actuals. Sovint és l'emergència pel canvi climàtic, i els estralls que se'n deriven, el que absorbeix la idea de sostenibilitat, però es tracta d'un concepte més ampli, referit a l'àmbit econòmic, social i ecològic, entorn de les relacions entre les societats i el medi ambient.

És amb aquesta idea que el 25 de setembre del 2015, l'Assemblea General de l'ONU va adoptar l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, un pla d'acció a favor de les persones, el planeta i la prosperitat. El pla d'acció es va concretar amb la definició dels 17 objectius per al desenvolupament sostenible (ODS: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/sustainable-development-goals/>), que s'interrelacionen entre si i incorporen els desafiaments globals als quals ens enfrontem dia a dia, com la pobresa, la desigualtat, el clima, la degradació ambiental, la prosperitat, la pau i la justícia. Per no deixar a ningú enrere, es va fixar l'horitzó del 2030 com a termini per assolir-los tots.

Com actuen o podrien actuar les biblioteques i centres d'informació davant del repte global de la sostenibilitat? Segons les seves característiques i funcions, cal analitzar quins àmbits i quins papers estan assumint o podrien assumir en el repte de la sostenibilitat. En aquest número volem fer-hi una mirada general per prendre consciència de la varietat i complexitat dels reptes vinculats amb la sostenibilitat, tot veient exemples d'actuacions concretes i orientacions de com abordar-ho des de les biblioteques.

Pastora Martínez, vicedirectora de Globalització i Cooperació de la Universitat Oberta de Catalunya, obre el Dossier amb una reflexió sobre el paper potencial de les biblioteques, subratllant la importància del coneixement obert com a ele-

ment fonamental de l'Agenda 2030 i analitzant els canvis necessaris per arribar-hi. Enllaçant amb la idea del paper potencial de les biblioteques respecte als ODS, Carina Rey-Martín, Montserrat Larios i Mari Váñez analitzen com cinquanta biblioteques universitàries espanyoles públiques i les seves institucions estan actuant en relació amb els ODS, l'Agenda 2030 i la sostenibilitat. Han estudiat els plans estratègics i altres documents de gestió de les biblioteques i les seves universitats per comprovar si són sensibles a aquests principis i si els han incorporat en les seves polítiques. El següent article és una traducció i adaptació del *Segon Informe europeu sobre el desenvolupament sostenible i les biblioteques* d'EBLIDA que ofereix una visió general de la percepció i implementació actual dels ODS a les biblioteques europees a partir dels resultats d'unes enquestes realitzades la tardor del 2021 i permet veure mancances i oportunitats a considerar. Els arquitectes Ricard Mercadé i Aurora Fernández, responsables de la remodelació de la Biblioteca Montserrat Abelló de Barcelona, expliquen com van abordar el projecte de rehabilitar amb criteris sostenibles una antiga fàbrica tèxtil per adaptar-la al nou ús, amb tots els seus requeriments de programa, confort, normatius i de sostenibilitat, així com dels valors a conservar i transmetre.

A la secció Telescopi entrevistem l'alemany Tim Schumann, director de la biblioteca Heinrich-Böll de Berlín i membre de Green *Libraries Network* i de la iniciativa *Libraries4Future*. Schumann explica l'origen de les xarxes de biblioteques verdes creades en defensa de pràctiques sostenibles i nombroses iniciatives de biblioteques d'arreu que incorporen la sostenibilitat ecològica i la sostenibilitat social en la seva manera de fer. Destaca la idea que esdevinir una biblioteca verda és un procés de llarg recorregut, que no s'acaba mai d'assolir, que es persegueix permanentment amb uns professionals, actors de primera línia d'aquest canvi, que hi aporten valor.

Les experiències recollides ens permeten veure diferents aproximacions a la idea de soste-

nibilitat. Marta López i Anna Rovira, del Servei de Biblioteques de la UPC, expliquen les estratègies que segueixen a la seva universitat per aconseguir la recirculació del coneixement efectiu, tot cercant un model de sostenibilitat propi, que mantingui sempre present el compromís social que té com a universitat pública. Natividad Muntaner, de la Unitat de Projectes a la Xarxa de Biblioteques del Consell de Mallorca, exposa en el seu article com el Portal de Biblioteques Especialitzades espanyoles contribueix a la millor visibilitat i accessibilitat de les biblioteques especialitzades, i com això afavoreix que aquestes puguin ser actives i, alhora, aliades rellevants en el disseny i desenvolupament de les polítiques per a la consecució dels ODS. La darrera contribució és l'experiència del projecte *Bibliónatura Collserola* de la Biblioteca Collserola-Josep Miracle presentat per la seva directora, Núria Flò. La biblioteca vol ser un espai de referència tant de barri com

de ciutat pel que fa a la natura i la sostenibilitat. L'espai es promou mitjançant la col·lecció i la programació d'activitats, tant per al públic infantil com per a l'adult.

Tanca el número la traducció de la definició sobre *Què és una biblioteca verda?*, de la secció de l'IFLA ENSULIB (Environment, Sustainability and Libraries), a l'apartat Caixa d'eines.

Esperem que aquestes lectures promoguin una millor comprensió, receptivitat i convicció per implicar-nos en l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible entre la professió. La nostra contribució té el potencial d'esdevenir clau en aquest assoliment global, tant per l'activitat pròpia que portem a terme (ha de tenir impacte sobre la societat facilitant la creació i l'accés al coneixement), com per la manera com la portem a terme (en els espais físics, pràctiques, programes, etc.). ■

Telescopi

“Un futur sostenible és una marató i no pas un objectiu fàcil d’assolir”

Tim SCHUMANN

Director de la biblioteca Heinrich Böll del districte de Pankow de Berlín i membre actiu de Green Libraries Network (Xarxa de biblioteques verdes) i de la iniciativa Libraries4Future
tim.schumann@ba-pankow.berlin.de
@tim_the_librarian

Entrevista duta a terme al març del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/itemn73id405230>

“Un futur sostenible és una maratón i no pas un objectiu fàcil d’assolir”

Tim Schumann, director de la biblioteca pública Heinrich Böll del districte de Pankow a Berlín, va participar al mes de novembre de 2021 a la Jornada Biblioteques i sostenibilitat organitzada per Biblioteques de Barcelona i l’Institut Goethe de la ciutat i celebrada a la Biblioteca Montserrat Abelló, un exemple d’edifici rehabilitat amb criteris sostenibles inaugurat el 2018. En la seva xerrada va presentar les xarxes de biblioteques verdes creades en defensa de pràctiques sostenibles i nombroses iniciatives de biblioteques d’arreu que incorporen la sostenibilitat ecològica i la sostenibilitat social en la seva manera de fer.

Per encetar la qüestió de la sostenibilitat i les biblioteques, ens pots explicar què és la Green Libraries Network (Xarxa de biblioteques verdes) i quins orígens té? Quantes biblioteques en formen part? Quin treball en xarxa porten a terme?

El naixement a Alemanya de la Green Libraries Network (GLN) té les seves arrels en la conferència satèl·lit del congrés de l’IFLA que es va celebrar l’any 2017 a Breslau (Polònia). Alguns col·legues alemanys del grup IFLA ENSULIB vam organitzar una conferència satèl·lit sobre el tema de les biblioteques verdes. S’hi van aplegar molts companys que més tard van crear aquesta xarxa a Alemanya. La nostra finalitat era popularitzar el concepte de les biblioteques verdes als països de parla alemanya i trobar nous aliats i col·laboradors.

La GLN es va fundar oficialment el 2018 a Berlín i encara s’està dotant de les seves estructures. Tothom hi treballa de manera voluntària, però el nostre objectiu és professionalitzar la nostra organització.

En paral·lel, volem reforçar el concepte de les biblioteques verdes als països de parla alemanya. Pretenem aportar els nostres coneixements i idees sobre el tema, a més de fomentar les iniciatives de biblioteques i bibliotecaris

dins aquest àmbit. Tanmateix, també considerem que forma part de la nostra missió el fet de portar el concepte de biblioteca verda a les escoles i facultats de biblioteconomia donant suport als estudiants.

Un cop cada tres mesos, oferim un cafè d'idees en línia i destaquem un aspecte concret del treball de les biblioteques verdes. El primer es va organitzar l'any 2020 i hi van assistir uns 30 bibliotecaris. El més recent, aquest hivern, ha rebut la visita de gairebé 260 professionals. El fet de veure que cada cop són més els companys i les biblioteques que tenen interès pel tema de les biblioteques verdes ens dona la força que necessitem per continuar amb la nostra tasca.

Per a l'any 2022, la GLN vol començar a treballar en una estratègia per als propers objectius de la xarxa. Què podem fer per les biblioteques que volen formar part de la xarxa? Com els podem donar més suport? Com ens podem enfortir? En aquests moments, unes 20 biblioteques formen part de la xarxa, tot i que cada cop més biblioteques s'hi volen sumar. Però els particulars també ho poden fer.

El fet d'esdevenir una biblioteca verda és un procés, més aviat com una marató.

En el cas concret de la biblioteca de Pankow, quins van ser els factors més importants que us van portar a convertir-la en una biblioteca verda?

No diria que ja som una biblioteca verda. Crec que el fet d'esdevenir una biblioteca verda és un procés, més aviat com una marató. Entre altres coses, perquè encara no hi ha una definició exacta d'aquest terme. Però continuem avançant i treballant pel nostre objectiu de transformar les biblioteques públiques de Berlín-Pankow en una institució tan verda i sostenible com sigui possible. Pas a pas i any rere any.

Un dels aspectes més importants és el suport de la direcció del sistema de biblioteques, que ha fet de la sostenibilitat un valor fonamental de les biblioteques públiques de Pankow. Ara mateix ens estem plantejant idees i projectes nous amb alguns col·legues molt motivats.

He sentit parlar d'altres biblioteques d'Alemanya on el personal està molt interessat en el tema, però la direcció no hi dona suport. Això és extremadament frustrant per al personal, i no puc entendre que alguns directors de biblioteques continuïn sense veure la importància de la qüestió a l'era del canvi climàtic.

En aquest marc de biblioteques verdes, quines activitats o mesures destacaries entre les que tenen lloc a la biblioteca de Pankow en relació amb la mobilitat, els residus, l'energia, les emissions, la comunicació o l'educació ambiental?

En aquests moments, ens sentim molt orgullosos de diversos projectes i activitats. Relacionem els projectes de biblioteques verdes amb els camps de la sostenibilitat social i ecològica, i hem iniciat alguns projectes centrats en l'ajuda a la gent dels nostres barris. M'agradaria destacar quatre iniciatives:

- Oferim bicicletes de càrrega en préstec per promoure el canvi en el model de mobilitat a Berlín. Volem ajudar els ciutadans a passar del cotxe a la bicicleta.
- A la meua biblioteca, vam participar en un programa pilot per oferir neveres solidàries en institucions públiques o culturals. Ara, la gent del barri pot portar a la biblioteca el menjar que no pensa consumir i altres persones poden agafar-lo de manera gratuïta. Per fer-ho possible, les autoritats de Pankow no ens van deixar altra opció que declarar la biblioteca com a botiga de menjar. I això vam fer. A Alemanya, un terç del menjar es desaprofita i es llença malgrat el fet que la major part d'aquest menjar encara és bo. En la meua opinió, les biblioteques públiques són llocs perfectes per compartir menjar. Tota biblioteca pública hauria d'oferir una nevera solidària.
- Cada any, al març, les biblioteques públiques de Berlín-Pankow participen en les Setmanes contra el racisme que se celebren a tot Alemanya. Col·laborem amb entitats que lluiten contra el racisme i l'antisemitisme i els oferim els nostres espais. Preparem tallers i lectures de manera conjunta. Berlín

Un projecte nou i emocionant és la idea de crear un jardí al terrat de la biblioteca.

ha estat sempre un gresol multicultural per a persones d'arreu del món, sobretot durant els darrers anys. Com a biblioteca pública, volem donar la benvinguda a tots aquests nous berlinesos, oferir-los els nostres serveis i saber com els podem ajudar.

- Un projecte nou i emocionant és la idea de crear un jardí al terrat de la biblioteca. La proposta va partir de dues joves del barri que van iniciar soles una campanya per recollir signatures que van lliurar a la biblioteca l'any 2021. Amb aquestes llistes, vam començar a recollir més signatures dels nostres usuaris i, de pas, vam donar a conèixer la idea. Cada cop se sumen més persones a la iniciativa. Estem elaborant una estratègia amb l'ajuda d'uns arquitectes. Necessitem diners per finançar un estudi de la resistència del terrat. El nostre objectiu és crear-hi un jardí que estigui a disposició del barri com a espai per relaxar-se, acollir esdeveniments culturals, celebrar reunions i impartir educació ambiental.

A banda de la biblioteca de Pankow, hi ha altres biblioteques (universitàries o especialitzades) a Berlín que prenguin mesures per assolir l'equilibri ecològic, la igualtat social i el desenvolupament econòmic? En pot donar cap exemple?

Moltes biblioteques públiques de Berlín comencen a col·laborar amb la societat civil i amb les organitzacions veïnals. Crec que això forma part de la transformació que estan experimentant les biblioteques públiques d'Alemanya. Comencem a deixar els nostres despatxos i taulells i a treballar amb les persones. Algunes biblioteques participaran en el Tag der offenen Gesellschaft (Dia de la societat oberta), que se celebrarà al juny del 2022. Amb la idea de reforçar la cohesió social i el concepte de democràcia, les bibliote-

ques ofereixen els seus espais per reunir les persones. Algunes biblioteques han fet jardins dels seus espais verds. Em fa l'efecte que en aquests moments cada cop més biblioteques de Berlín comencen a actuar en l'àmbit de l'ecologia i la sostenibilitat.

Malauradament, no puc parlar de les biblioteques universitàries i especialitzades de Berlín perquè no és el meu camp d'actuació.

Quines són les seves referències internacionals quant a la gestió de projectes sostenibles? Ens pot donar cap exemple de biblioteques que puguin servir d'inspiració?

Estic més centrat en els serveis i la programació de les biblioteques verdes que no pas en l'arquitectura i la tècnica. Per això, el que em sembla més fantàstic i increïble és la feina de les biblioteques públiques més petites. El Mapa de biblioteques o el Premi per a biblioteques verdes de l'IFLA em resulten molt inspiradors. M'agrada donar una ullada fora d'Alemanya i d'Europa i aprendre d'altres companys i dels seus projectes.

M'encanta l'exemple del Lambaye Learning Center del Senegal <<https://www.studentsforsenegal.org/>>, que uneix les tres idees de la sostenibilitat centrant-se en l'arquitectura i en l'ajuda a les persones.

També m'agrada el servei especial de la New York Public Library que ofereix roba i vestits en préstec per a entrevistes de feina <<https://www.nypl.org/blog/2018/08/06/dress-up-nypl-lending-fashion-library>>. Amb aquest servei fantàstic i alhora senzill, la biblioteca ajuda les persones amb pocs recursos.

Una altra gran idea és fer servir les zones verdes de les biblioteques. La Northern Onondaga Public Library, a l'estat de Nova York, ha transformat els seus espais verds en un jardí per als usuaris i els ofereix petits terrenys en préstec per a ús individual o col·lectiu <<https://www.nopl.org/library-farm/>>. La biblioteca inclou una secció d'eines de jardineria.

El meu exemple preferit a Alemanya és l'esdeveniment anual Ernte deine Stadt (Collita a la teva ciutat), que se celebra a

la petita població de Bad Oldesloe, al nord del país. La biblioteca va començar l'any 2016 amb un esdeveniment sobre jardineria urbana i va aplegar molts dels actors locals de la sostenibilitat. Al llarg dels anys aquest esdeveniment ha crescut cada cop més, i ara Ernte deine Stadt és un gran festival que inunda tota la ciutat i que mostra la força i l'impacte que pot tenir una biblioteca pública <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/environmental-sustainability-and-libraries/documents/germany_badoldesloe_green_library_award.pdf>

Fa uns mesos em vaig posar en contacte amb un col·lega de Malmö, a Suècia. L'Ajuntament i la biblioteca pública d'aquella ciutat han iniciat un projecte pilot Vaxtvarket <<https://www.vaxtvarket.se/>> en col·laboració. Aquest projecte se centra en la idea de la protecció ambiental, la natura i l'agricultura urbana a les ciutats.

Les biblioteques són cada cop més conscients de la necessitat de fer-se més sostenibles i d'ajudar les persones oferint-los

informació i activitats pràctiques. Tanmateix, la primera resposta al consum energètic desproporcionat hauria de venir de les administracions amb la construcció d'edificis idonis. Hi ha cap llei o normativa a la ciutat de Berlín que imposi a les biblioteques i edificis públics nous l'obligació de complir determinats estàndards de sostenibilitat?

No hi ha lleis específiques per a les biblioteques, però sí unes normes bastant recents que estableixen que els edificis públics de nova construcció a Berlín han de tenir plaques solars o terrats verds. A Berlín-Pankow estem acabant de planificar un nou edifici. Malauradament, vam haver de lluitar molt per poder-hi instal·lar plaques solars. Encara no és habitual centrar-se en la sostenibilitat als serveis públics, tot i que em fa l'efecte que s'estan produint canvis molt ràpids. Amb el nou govern alemany i la reelecció del govern berlinès (format pels socialdemòcrates i el Partit Verd, d'esquerres) el 2021, sembla que cada setmana hi hagi normatives i estàndards nous que

imposen la construcció sostenible. Tanmateix, si analitzem les previsions del que ens espera a Berlín pel que fa al canvi climàtic, és ben clar que cal un canvi radical.

De quina manera condiona el lloc on es troba una biblioteca l'adopció de pràctiques sostenibles des del punt de vista ecològic i social? Quines aliances han de buscar les biblioteques per esdevenir verdes? Quins són els primers passos que cal donar?

A Alemanya, hi ha unes bústies on es recullen els telèfons mòbils vells i que ja no es fan servir. Aquestes bústies les proporciona la NABU, que és una associació de protecció de la natura. Sempre recomano començar amb passos fàcils i senzills com aquest i oferir espai per a iniciatives d'aquest tipus. Al mes de març d'aquest any, em vam demanar que impartís un taller sobre biblioteques verdes per a una altra biblioteca pública de Berlín. Em vam fer la mateixa pregunta, els vaig donar la mateixa resposta i han començat a plantejar-se col·locar aquestes bústies per a telèfons mòbils. Amb molt poc esforç, es poden iniciar els passos per esdevenir una biblioteca verda.

Crec que en aquests moments es poden trobar aliances gairebé a tot arreu. Encara que no voldria ser massa optimista, tinc la impressió que són cada vegada més les persones que volen actuar i que busquen aliances i col·laboracions. Tanmateix, aquesta és potser la meva perspectiva berlinesa o alemanya. M'interessaria conèixer la situació a Espanya.

Si no hi ha col·laboradors al barri, jo començaria a buscar-los fora. Però, en aquesta situació, em sembla que és la biblioteca la que ha d'adoptar les primeres mesures comunitàries. Quan no hi hagi a la zona cap entitat que hi doni suport, les escoles i les llars d'infants poden ser unes companyes excel·lents a l'hora de donar els primers passos per convertir-se en una biblioteca verda. La sostenibilitat esdevé un tema cada cop més important per als centres educatius d'Alemanya, i els mestres busquen col·laboradors.

No és gens fàcil garantir el compliment de les mesures comunitàries, però els resultats

---

Cal una mentalitat institucional nova i una visió innovadora de la biblioteconomia, segons la qual les persones que treballen a les biblioteques no hi són només per prestar llibres, sinó també per introduir a la societat les millores necessàries per ser sostenibles.

---

poden ser veritablement sorprenents. A Bad Oldesloe, només amb l'ajuda d'Ernte deine Stadt, la primera iniciativa d'agricultura sostenible per la comunitat, es van aconseguir prou membres per posar en marxa l'empresa. Aquesta és la força que pot tenir una biblioteca pública!

Ha parlat en alguna ocasió de «la dictadura de la sostenibilitat».

Què és? Com la podem evitar?

Amb aquesta expressió em refereixo al fet que tinc la impressió que, si no comencem ja a transformar el nostre estil de vida, la natura i el clima ens hi obligaran. Ho hauré de fer de manera voluntària o ens hi forçarà el desastre. En aquests moments, encara tenim la possibilitat de controlar el procés de canvi necessari per sobreviure com la societat i la democràcia que coneixem. Encara podem dissenyar el procés de transformació.

Em temo que, si la nostra societat no aprofita els propers anys per reflexionar i canviar la manera de viure, el canvi climàtic l'obligarà a fer-ho. Ara podem prendre la decisió de transformar-nos en una societat sostenible. D'aquí a pocs anys, ens veurem obligats a fer-ho perquè no tindrem cap més opció. A moltes persones, això els semblarà una «dictadura de la sostenibilitat» perquè no hi haurà cap més opció... el canvi forçat pel desastre.

Potser puc explicar-me millor amb un fet que té a veure amb la meua ciutat, Berlín. Les previsions mostren que hi haurà a la zona una reducció enorme de les precipitacions de

pluja en les pròximes dècades i, per tant, una disminució important de l'aigua corrent. La depuradora de Berlín va notificar l'any passat que només pot garantir els nivells necessaris de subministrament d'aigua fins a l'any 2050. A partir d'aleshores, no pot garantir que sigui capaç de proporcionar a la ciutat l'aigua que necessita. Només falten 28 anys! A Berlín, hi podríem reaccionar ja i reduir el nostre consum d'aigua fins a nivells sostenibles, reaccionar amb antelació per tenir un futur millor. Si no aconseguim fer-ho, les autoritats no tindran més remei que racionar l'aigua als ciutadans. Suposo que a moltes persones això els semblaria una dictadura.

En la seva opinió, quin és el repte més important al qual s'enfronten les biblioteques per tal d'esdevenir sostenibles des del punt de vista ecològic i social?

Crec que el més rellevant és l'actitud. Desitjo que cada cop més col·legues comencin a entendre que una biblioteca verda i la sosteni-

bilitat ecològica i social és la nostra aportació per protegir i millorar els nostres barris.

Per això, en la meua opinió, no es tracta només d'incorporar serveis nous a les biblioteques. Per a mi, cal una mentalitat institucional nova i una visió innovadora de la biblioteconomia, segons la qual les persones que treballen a les biblioteques no hi són només per prestar llibres, sinó també per introduir a la societat les millores necessàries per ser sostenibles.

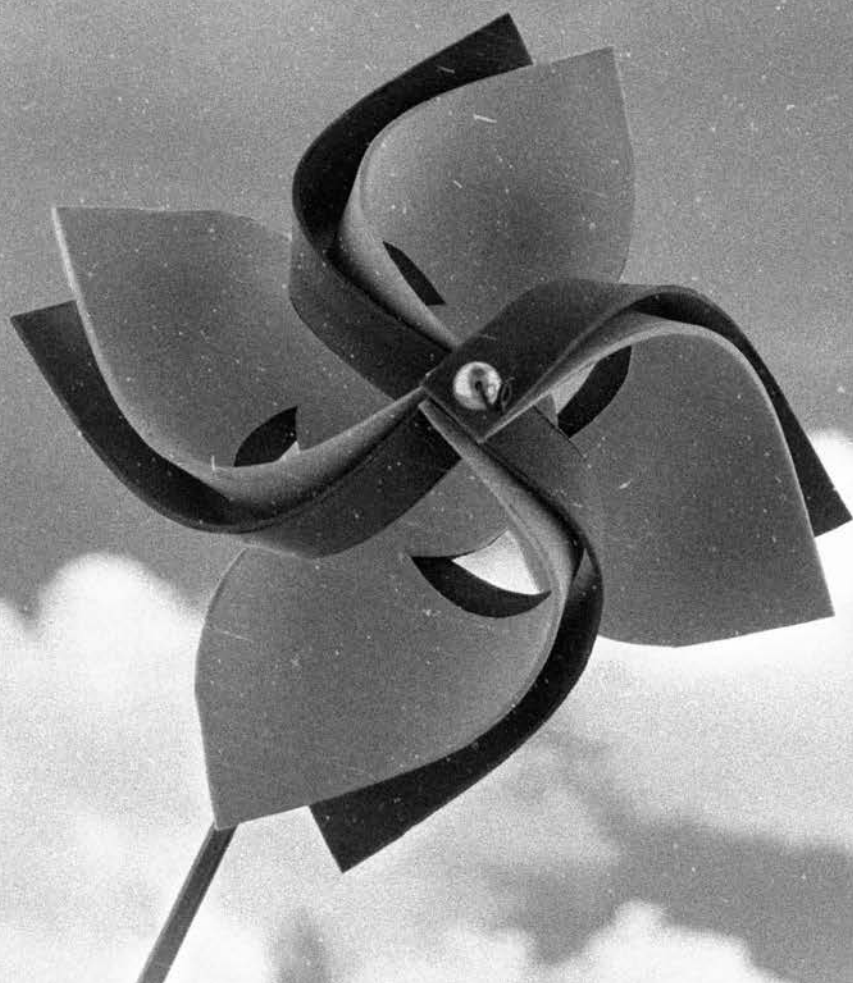
No hi ha dubte que treballar per un objectiu tan ambiciós és complicat, però estic convençut que les biblioteques públiques tenen la capacitat i l'impacte necessaris per canviar la situació.

Crec que només hi ha un error que podem cometre les biblioteques als propers anys. Seria un gran error no treballar per aconseguir les transformacions necessàries. L'únic que podem fer malament és no canviar. Un futur sostenible és una maratón i no pas un objectiu fàcil d'assolir. Biblioteques i bibliotecaris hauríem de participar en aquesta maratón, però a la primera línia. ■

Experiències

Recirculació del coneixement:
estratègies de les biblioteques de la UPC

Marta LÓPEZ

Cap de la Unitat de Comunicació
i Projectes del Servei de
Biblioteques, Publicacions i Arxius.
Universitat Politècnica de
Catalunya (UPC)
marta.lopez-vivancos@upc.edu

Anna ROVIRA

Cap de la Unitat de Recursos per
a la Recerca del Servei de
Biblioteques, Publicacions i Arxius.
Universitat Politècnica de
Catalunya (UPC)
anna.rovira@upc.edu

Article rebut i revisat el maig del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/itemn73id405349>

Recirculació del coneixement: estratègies de les biblioteques de la UPC

Resum: Més enllà del concepte de democratització del coneixement i de l'accés a la informació, aquest text se centra a il·lustrar l'estratègia de les biblioteques de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) en la cerca d'un model de sostenibilitat propi, adaptat a la realitat de la Universitat: una aposta per garantir la recirculació del coneixement generat a i per la Universitat, mantenint sempre present el compromís social que té com a universitat pública. Les universitats, com a espais de generació, transformació i transferència de coneixement tant mitjançant la recerca i la innovació com mitjançant la formació, han de contribuir a la difusió generalitzada d'un coneixement finançat majoritàriament amb diners públics. Per col·laborar en l'assoliment d'aquest objectiu i ampliant el focus més enllà de la publicació en accés obert, les biblioteques de la UPC han traçat un full de ruta centrat en reptes com la digitalització i la cura de continguts, una oferta innovadora de serveis i el suport en la creació de comunitats obertes a la ciutadania. El repositori institucional, la gestió de dades de recerca, els portals de producció acadèmica, la geolocalització i la facilitació d'oportunitats per crear comunitats dins la Universitat i amb la societat, són algunes de les experiències que demostren que l'estratègia iniciada està ben encarrilada.

Paraules clau: biblioteques universitàries, accés obert, ciència oberta, ciència ciutadana, repositoris, suport a la recerca, suport a la docència, col·leccions digitals, recirculació.

Recirculación del conocimiento: estrategias de las bibliotecas de la UPC

Resumen: Más allá del concepto de democratización del conocimiento y del acceso a la información, este texto se centra en ilustrar la estrategia de las bibliotecas de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) en la búsqueda de un modelo de sostenibilidad propio, adaptado a la realidad de la Universidad. Una apuesta por garantizar la recirculación del conocimiento generado en y por la Universidad, manteniendo siempre presente el compromiso social que como universidad pública tiene. Las universidades, como espacios de generación, transformación y transferencia de

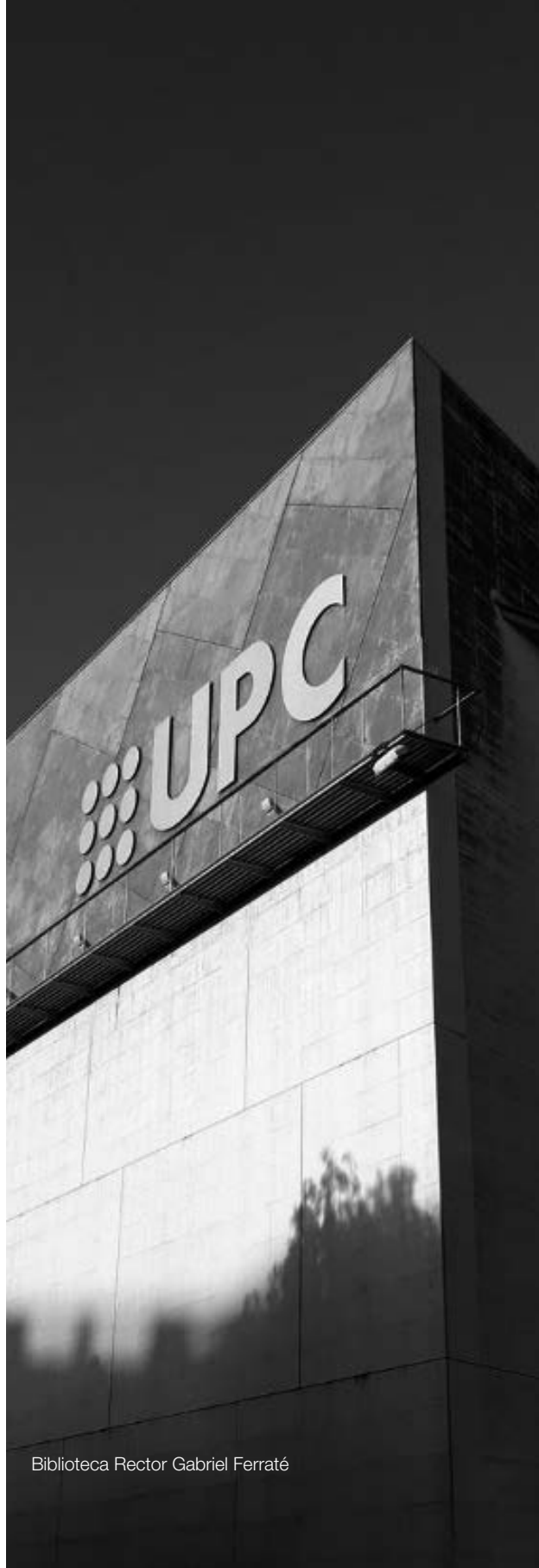
conocimiento deben contribuir a la difusión generalizada de un conocimiento financiado mayoritariamente con dinero público. Para colaborar en la consecución de este objetivo y ampliando el foco más allá de la publicación en acceso abierto, las bibliotecas de la UPC han trazado una hoja de ruta centrada en retos como la digitalización y la curación de contenidos, una oferta innovadora de servicios y el apoyo en la creación de comunidades abiertas a la ciudadanía. El repositorio institucional, la gestión de datos de investigación, los portales de producción académica, la geolocalización y la facilitación de oportunidades para crear comunidades dentro de la Universidad y con la sociedad, son algunas de las experiencias que demuestran que la estrategia iniciada está bien encauzada.

Palabras clave: bibliotecas universitarias, acceso abierto, ciencia abierta, ciencia ciudadana, repositorios, soporte a la investigación, soporte a la docencia, colecciones digitales, recirculación.

Libraries' strategies for disseminating UPC knowledge

Abstract: Beyond the democratisation of knowledge and of access to information, this text focuses on the strategy of the libraries of the Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) in the University's search for a sustainability model of its own, one that is adapted to its reality. The aim is to guarantee that the knowledge generated at and by the University is disseminated, in recognition of its social engagement as a public university. Universities, as spaces for generating, transforming and transferring knowledge through research and innovation and through training, must contribute to disseminating the knowledge that is mainly funded with public money. To collaborate in achieving this goal, UPC libraries have widened the focus on open-access publishing to draw up a roadmap that deals with challenges such as digitalisation, curation, ensuring an innovative offer of services and providing support in creating communities that are open to the public. The institutional repository, research data management, academic output portals and geolocation, as well as fostering opportunities for community building within the University and with society, are some of the experiences that show that the strategy is on track.

Keywords: academic libraries, open access, open science, citizen science, repositories, research support services, teaching support services, digital collections.

Biblioteca Rector Gabriel Ferraté

Introducció: més enllà de l'accés obert i els repositoris

La Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) està especialitzada en els àmbits de l'enginyeria, l'arquitectura, les ciències i la tecnologia, amb una extensa implantació en el territori: nou campus distribuïts en set ciutats de Catalunya. Compta amb 28.000 estudiants, 3.450 professors i 2.000 PAS i, actualment, imparteix 66 graus, 81 màsters i 45 programes de doctorat.

L'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible cerca solucions a 17 objectius que afecten el planeta i interpel·la també directament les universitats, incidint en la importància del coneixement per aconseguir un desenvolupament sostenible. En aquest sentit, la UPC, com la majoria d'universitats, està alineant tots els seus eixos (educatiu, investigador i de governança) amb els ODS. Les biblioteques de la UPC donen suport a l'estratègia de sostenibilitat de la Universitat i, en concret, al seu recentment aprovat Pla Campus UPC Sostenible 2030, que vol aconseguir que la sostenibilitat sigui un eix transversal present a tots els àmbits, decisions i processos de la Universitat l'any 2030. En relació amb els ODS, i tal i com recull REBIUN a la seva *Guía de acción de las bibliotecas universitarias y científicas para los ODS* <<https://hdl.handle.net/20.500.11967/895>>, les biblioteques universitàries centren els esforços a contribuir activament a: l'accés igualitari a l'ensenyament superior, l'increment del percentatge de persones competents en l'ús de les TIC, l'interès dels seus usuaris i usuaris per l'educació en el desenvolupament sostenible, la protecció i la preservació del patrimoni cultural o l'accés públic a la informació.

Aquest article se centra a mostrar algunes experiències concretes en relació amb la ciència oberta, entenent que es tracta d'un terme que engloba elements com l'accés obert, les

---

L'article incideix especialment en el concepte de recirculació adaptat als àmbits de la Universitat on es genera coneixement.

---

dades obertes (FAIR, en les sigles en anglès, *findable, accessible, interoperable* i *reusable*) <<https://www.go-fair.org/fair-principles>> i la ciència ciutadana. L'article incideix especialment en el concepte de recirculació adaptat als àmbits de la Universitat on es genera coneixement.

De fet, el camí de les biblioteques de la UPC en relació amb l'Accés Obert (OA) es va iniciar l'any 2005 posant en marxa el repositori institucional UPCommons <<https://upcommons.upc.edu>>. Quatre anys més tard, la Universitat va aprovar la seva política institucional d'accés obert i el 2014 el mandat que va introduir el requisit de dipositar els articles al repositori com a condició prèvia a l'avaluació de la recerca. Han passat més de quinze anys i UPCommons supera els 200.000 documents i continua posicionant-se, any rere any, com un dels principals repositoris tant en l'àmbit estatal com en l'internacional.

Superada la fase de focalització en l'accés obert, les biblioteques centren els seus esforços a afegir valor als processos ja consolidats, dissenyar serveis a l'entorn dels continguts, donar suport personalitzat i, més recentment, col·laborar estretament amb l'aposta de la Universitat per la ciència ciutadana. Això és possible perquè els professionals de les biblioteques treballen per integrar-se en els fluxos de treball, tant de l'àmbit de la recerca com de la docència, formant-se i aportant valor en determinats aspectes i compartint l'objectiu de fer més accessible el coneixement generat a la Universitat.

1. Dades que recirculen: les biblioteques construïm col·leccions de datasets

1.1. Dades de recerca que recirculen

Una primera actuació en la qual les biblioteques estan treballant és la de donar suport a la gestió de les dades de recerca, és a dir, als registres numèrics, textuais, d'imatges o de sons que s'utilitzen com a fonts primàries per a la investigació científica i que són comunament acceptats per validar els resultats de la investigació de la comunitat científica. D'acord amb el que estableixen les entitats finançadores, tant públiques com privades (Comissió Europea, Ministeri de Ciència i Innovació, Fundació La Caixa, etc.), cal promoure la gestió i la reutilització de les dades. A més de permetre la verificació i la replicació de la recerca, fer públiques les dades en facilita nous usos en altres investigacions, així com noves col·laboracions entre usuaris creadors de dades i reutilitzadors d'aquestes.

Com moltes altres biblioteques universitàries, les biblioteques de la UPC es troben en una fase inicial en relació amb el suport als investigadors en la gestió de les dades de recerca: promouen les dades en obert, revisen els plans de gestió de dades que els investigadors elaboren i assessoren en la publicació de dades en el Repositori de Dades de Recerca del CSUC, CORA.RDR <<https://dataverse.csuc.cat>> i UPCommons. Ara bé, altres unitats i serveis de la UPC també donen suport als investigadors en aquesta matèria; és per això que el Servei de Biblioteques, Publicacions i Arxius participa en un grup transversal de suport a la gestió de dades (del qual també formen part l'Àrea TIC, l'Assessoria Jurídica, el Comitè d'Ètica

i l'Àrea de Recerca) amb l'objectiu de crear una finestra única per donar suport als investigadors en aquesta matèria.

1.2. Incrustar bibliotecaris en els projectes de recerca

La participació dels bibliotecaris en els projectes de recerca és un exemple de bibliotecari incrustat en l'activitat acadèmica de la UPC que permet, entre altres aspectes, avançar en el suport que les biblioteques donen als investigadors en la gestió de dades de recerca. A l'inici d'un projecte, i per complir amb els requisits de les entitats finançadores, el personal investigador necessita suport en relació amb la publicació d'articles en obert (condicions de publicació de les revistes, seguiment de rutes verda i daurada, despeses de publicació, costos elegibles i no elegibles, llicències *Creative Commons*, etc.), amb la gestió de les dades de recerca (elaboració del Pla de gestió de dades, publicació de *datasets* en repositoris de confiança) i amb la ciència ciutadana. És per això

que un bibliotecari està assignat a cada projecte com un membre més de l'equip de suport i assessora els investigadors en tots aquests aspectes. El suport es dona durant tot el cicle de vida del projecte i per a tots els investigadors que en formen part. Al llarg dels darrers cinc anys els bibliotecaris han donat suport a més de 125 projectes finançats per la Comissió Europea i l'Agència Estatal d'Investigació.

2. Continguts que recirculen: les biblioteques construïm col·leccions

2.1. Recerca i docència: diferents realitats

En l'àmbit de la recerca, les biblioteques de la UPC comparteixen amb les biblioteques de l'entorn i d'arreu del món el problema que suposa dependre i alhora finançar els grups editorials que publiquen la majoria de revistes científiques. Més enllà del moviment OA, la comunitat científica és conscient d'aquest problema i també avança a fer canvis en l'avaluació de la recerca amb declaracions com DORA *Declaration on Research Assessment* <<https://sfedora.org/>> de San Francisco, moviment internacional que promou una valoració de la recerca basada en la qualitat de les investigacions i no en la notorietat de les revistes on aquestes es publiquen.

En l'àmbit universitari, però, el debat i els avenços per posar en obert els resultats de la recerca han estat molt més destacats que no pas els que s'han produït en l'àmbit de la docència. És evident que l'arrel d'aquest desequilibri es troba en la dificultat per mesurar la docència i en el fet que no se saben respondre preguntes sobre com recompensar un bon professor o com valorar una docència excel·lent. En aquest sentit, el moviment "obert" (accés gra-

tuit i ús lliure) s'ha estès àmpliament en l'àmbit de la recerca, però no ha passat el mateix amb els materials educatius. Per intentar canviar aquesta realitat, i més enllà de continuar promovent una ciència i una innovació obertes, una part important dels esforços s'han de centrar a incorporar en aquest moviment l'altra activitat clau de la universitat: la docència. Els continguts educatius i, en especial, els anomenats recursos educatius oberts (REA) –en anglès, *open educational resources*– han de ser, en un futur immediat, una peça important per afrontar els reptes de l'educació superior.

2.2. Un repositori per a tota la comunitat UPC

L'estratègia inicial de les biblioteques de la UPC ha estat comuna a la majoria de biblioteques universitàries i de recerca: fomentar l'accés obert com a concepte i esforçar-se a "engreixar" els repositoris. En aquesta línia, l'any 2002, les biblioteques de la UPC van començar a crear repositoris. El desenvolupament inicial de diferents dipòsits orientats a la gestió de recursos específics va comportar una certa dispersió; és per aquest motiu que es va acabar creant un únic portal per permetre l'accés a tots els documents de manera unificada: l'any 2006 es va crear el portal UPCommons, portal d'accés obert al coneixement de la UPC.

A dia d'avui, UPCommons ha evolucionat i esdevingut una infraestructura imprescindible per visualitzar a Internet l'activitat de la Universitat (*e-prints*, congressos, treballs final de grau i màster, tesis, etc.), fins al punt que és un dels webs que més trànsit genera a la Universitat. Aquest fet no és degut al nombre important de documents que conté (més de 200.000), sinó més aviat a la seva diversitat, ja que ofereix en conjunt una visió plural i completa de l'activitat que la UPC porta a terme. El 65% dels recursos a UPCommons estan en obert; aquest percentatge no és més elevat principalment perquè al voltant d'uns 30.000 enunciats d'exàmens són d'accés restringit a la comunitat universitària.

2.3. Algunes claus de l'èxit

A més de l'automatització i la creació de models de metadades, un dels factors que han determinat l'èxit d'UPCommons ha estat disposar d'estàndards oberts que han facilitat la seva integració amb altres sistemes d'informació de la Universitat. Pel que fa a l'àmbit de la recerca, ha estat determinant la integració amb DRAC (Descriptor de la Recerca i l'Activitat Acadèmica), el sistema d'informació que gestiona el currículum del personal docent i investigador i en el qual els bibliotecaris i bibliotequàries actuen com a curadors de dades, publicant en obert les publicacions sempre que les polítiques editorials ho permeten. En el cas de la docència, a més de la manca d'un sistema de valoració, tampoc existeix la versió docent de DRAC. És per aquest motiu que el volum de recursos docents dipositats a UPCommons és, clarament, menys significatiu. A més d'intentar col·laborar en l'elaboració de materials, l'estratègia de les biblioteques per intentar revertir aquesta realitat és la d'estar molt presents en el campus virtual Atenea, desenvolupat amb Moodle.

Es treballa per tal que tots els sistemes d'informació de la Universitat incloguin dades sobre els ODS als quals fan referència.

En aquesta línia, les biblioteques, en col·laboració amb l'ICE (Institut de Ciències de l'Educació) de la Universitat, han posat recentment en marxa l'anomenat Punt Atenea a les biblioteques. Es tracta d'un servei d'assessorament en la millora de la gestió i els continguts de les assignatures, una oportunitat per interactuar més directament amb el professorat, incloure continguts de la Biblioteca Digital a les assignatures i promoure l'accés obert. Recentment s'ha desenvolupat una solució tecnològica que permet que els continguts docents disponibles al Campus virtual es puguin dipositar fàcilment al repositori UPCommons per, després, fer-se visibles a Aprèn, el portal de la producció docent del professorat de la UPC <<https://apren.upc.edu>>.

En definitiva, UPCommons ha estat la porta per “entrar a la cuina” de la recerca i la docència de la Universitat amb bibliotecaris que han pogut accedir als fluxos de treball, assessorant en tot allò relacionat amb l'arxiu, els drets d'autor i la visibilitat, revisant dades i donant suport a temes com la protecció de l'autoria, la signatura i la filiació institucional.

2.4. Compromís amb els ODS

En coordinació amb els responsables de Sostenibilitat, i alineant-se amb l'estratègia de la UPC, es treballa per tal que tots els sistemes d'informació de la Universitat incloguin dades sobre els ODS als quals fan referència. Això equival a etiquetar els recursos en origen per, més tard, mostrar-los en el repositori i als portals Futur <<https://futur.upc.edu>> i Aprèn, des d'aquesta faceta. Novament, estar presents en els sistemes d'informació acadèmics com per exemple Atenea TFE, la plataforma virtual per ajudar a la gestió dels treballs de fi d'estudis, de grau o de màster, ha permès etiquetar treballs de recerca, materials docents o treballs finals d'estudis i donar més visibilitat a tots els recursos relacionats, directament o indirectament, amb la sostenibilitat.

3. Continguts atractius: les biblioteques construïm serveis

3.1. Aparadors per a la recerca i la docència

A partir dels continguts dipositats a UPCommons, les biblioteques han creat dos productes que funcionen com a “aparadors” de l'activitat docent i de recerca de la Universitat: Futur, el portal de la producció científica de les

investigadores i dels investigadors de la UPC i Aprèn, el portal de la producció docent del professorat de la UPC.

Futur es va posar en marxa l'any 2014 amb l'objectiu d'incrementar la visibilitat i l'impacte a Internet dels resultats de la recerca de la UPC, de donar a conèixer el personal investigador arreu del món i de facilitar l'accés a la comunicació científica a partir dels materials dipositats a UPCommons. La nova versió de Futur, estrenada aquest any, inclou nous continguts com la ciència oberta, la informació per publicar en accés obert i la visualització de la producció científica a partir dels ODS i dels programes de doctorat.

Aprèn és el portal de la producció docent de la UPC que facilita l'accés als continguts elaborats pel professorat com a eina de suport a la seva activitat docent. A Aprèn, creat el 2021, hi ha apunts i presentacions, exàmens, treballs de fi d'estudis, audiovisuals i llibres, problemes i exercicis, pràctiques, programari i els vídeos que es dipositen a Zonavideo UPC, la nova plataforma per a la publicació de vídeos de la UPC. Aprèn també presenta la producció docent a partir dels ODS.

3.2. Una visualització més atractiva

Futur i Aprèn es complementen amb altres productes desenvolupats per fer més atractius i visuals els seus continguts. Dos d'aquests productes són el resultat de l'aplicació de tecnologies de geolocalització que permeten modernitzar la manera de mostrar, difondre i fer accessible la informació. En el cas de la biblioteques UPC, la geolocalització ha permès analitzar les dades des d'òptiques diferents i mostrar informació que no sempre resulta evident. En concret, s'ha aplicat per generar dos productes: GEOCommons i GEODoctorat UPC.

El portal GEOCommons <<http://geocommons.upc.edu>>: aquest portal es va posar en marxa

l'any 2016 per mostrar l'activitat i l'impacte que la UPC té en el territori a partir de la geolocalització dels documents publicats a UPCommons. GEOCommons és un web que permet veure, en un mapamundi, quina ha estat la producció acadèmica de la UPC que fa referència a una zona concreta del món, mostrant les dades bibliogràfiques bàsiques del document i enllaçant-lo també al dipòsit institucional per poder-ne consultar el contingut. Com a valor afegit GEOCommons permet visualitzar també amb quines organitzacions (empreses, universitats, centres de recerca,...) la UPC ha realitzat els treballs dipositats a UPCommons.

Per la seva part, GEODoctorat UPC <<https://geodocdoctorat.upc.edu>> mostra l'alt grau d'internacionalització que tenen els programes de doctorat de la Universitat. Es tracta d'un web que permet visualitzar, en un mapa mundial, el país d'origen dels estudiants que han presentat la tesi doctoral a la UPC, els programes de doctorat en els quals han participat, el títol de la seva tesi i, quan està disponible, l'enllaç al text complet d'aquesta. Actualment GEODoc-

torat inclou dades de més de 6.900 doctors i doctores per la UPC provinents de més de 100 països diferents.

4. Ciència ciutadana: les biblioteques fem comunitat

4.1. Concretar el compromís de les biblioteques

La ciència ciutadana és un concepte flexible que es pot adaptar a diverses situacions i disciplines. D'acord amb el que diu LIBER, la *Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche* <<https://libereurope.eu>>, les biblioteques universitàries com a defensores de la ciència oberta poden liderar o, si més no, ajudar a augmentar el potencial de la ciència ciutadana i les possibilitats per fer-ho són, aparentment, infinites. Donar suport a la ciència ciutadana des de les biblioteques permet obrir-se a altres usuaris i crear noves comunitats o reforçar les ja existents.

Biblioteca Zona Nord de Ciutat Meridiana
© Consorci de Biblioteques de Barcelona

Allò que és realment estratègic és aportar valor a la institució, amb serveis innovadors de suport a la recerca i a la docència.

El Portal de Ciència Ciutadana de la UPC <<https://cienciaciudadana.upc.edu>> aglutina i fa visibles els projectes de recerca amb participació de la ciutadania. També dona a conèixer una selecció de recursos per impulsar la ciència ciutadana a la Universitat. És gràcies a la participació dels bibliotecaris en els projectes de recerca, que es van recollint les experiències incloses en aquest portal.

4.2. UPCArts, la comunitat cultural de la UPC

UPCArts <<https://www.upc.edu/ca/upcart>> és fruit de la col·laboració entre la Universitat i diferents institucions culturals i artístiques amb la voluntat de potenciar la formació integral de l'estudiantat i fomentar interseccions entre l'àmbit cultural i el digital. Per una banda, UPCArts és una agenda cultural mensual amb propostes externes a la UPC i, per una altra, és un marc per donar visibilitat a l'activitat cultural que es genera a la Universitat i al talent artístic i creatiu dels membres de la comunitat. Les biblioteques de la UPC col·laboren activament en aquest programa que vol vincular l'àmbit científic i tecnològic amb les humanitats i la cultura.

4.3. Projecte d'economia circular: “Dona el teu mòbil a la ciència”

L'objectiu d'aquesta campanya <<https://sostenible.upc.edu/ca/recircula/donaelteumobil>> és la recollida de telèfons mòbils vells que es destinaran al projecte Biometallum que està duent a terme un grup de recerca al Campus de Manresa. Conegut com a “Menja mòbils”, el

projecte treballa en la valorització i la recuperació de residus electrònics com una alternativa més sostenible i rendible per a la recuperació de metalls valuosos. El secret: uns bacteris que es poden obtenir en espais naturals.

La campanya busca sensibilitzar sobre la importància d'un consum responsable de la tecnologia i reduir la generació de residus electrònics. Les biblioteques de la UPC participen en la difusió de la campanya i són punts de recollida dels mòbils. A més, i en col·laboració amb una estudiant que ha elaborat el seu treball final d'estudis sobre el projecte, les biblioteques estan elaborant una guia temàtica de recursos d'informació especialitzats en aquesta matèria.

4.4. Futur. Expertesa UPC

Una darrera experiència dins aquest apartat és la Guia d'expertes i experts <https://futur.upc.edu/guia_expertes_experts> adreçada als mitjans de comunicació del portal FUTUR. Aquesta secció permet identificar el personal investigador que vol aportar coneixement en temes d'actualitat o de divulgació social de la ciència en aquells camps en els quals és especialista. Per formar part d'aquesta comunitat, l'investigador o investigadora ho indica a la seva pàgina personal de Futur, concretant la seva expertesa a partir de paraules clau.

5. Conclusions

És evident que les biblioteques universitàries poden utilitzar els ODS com a repte per establir objectius ambiciosos alineats amb l'Agenda 2030 de les Nacions Unides. Aquests objectius, tal com recull REBIUN a la seva *Guia de acción de las bibliotecas universitarias y científicas para los ODS*, es poden concretar en àmbits com la competència en l'ús de les TIC, l'interès de la comunitat universitària per l'educació en el desenvolupament sostenible o garantir l'accés públic a la informació.

És en aquest darrer àmbit en el qual s'ha centrat aquest article, descrivint breument alguns productes i estratègies que han permès a les biblioteques de la UPC incrementar la visibilitat de la producció acadèmica per facilitar-ne així la recirculació. Més enllà de productes i serveis concrets, s'ha intentat evidenciar que allò que és realment estratègic és aportar valor a la institució, amb serveis innovadors de suport a la recerca i a la docència, vestits a partir d'aliances i amb personal "incrustat" en els fluxos de treball. I és aquí on és adient recordar les paraules del professor nord-americà R.D. Lankes en el seu escrit *Beyond the Bullet Points: Bad Libraries Build Collections, Good Libraries Build Ser-*

vices, Great Libraries Build Communities (març 2012) <<https://davidlankes.org/>>: "Les biblioteques dolentes construeixen col·leccions, les bones biblioteques construeixen serveis, les grans biblioteques construeixen comunitats".

Queda molt camí per recórrer, la incipient participació de les biblioteques en la gestió de les dades suposa un repte enorme, hi ha encara pocs recursos docents en obert i la participació en la ciència ciutadana requerirà una especial sensibilitat i noves habilitats.

Són temps d'aliances, d'economia circular i de ciència oberta. ■

Biblioteca Oriol Bohigas de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona

Experiències

El Portal de Biblioteques Especialitzades
espanyoles i els ODS de l'Agenda 2030

Natividad MUNTANER

Unitat de Projectes.
Secció Xarxa de Biblioteques.
Consell de Mallorca
nmuntaner@conselldemallorca.net

Article rebut l'abril del 2022;
revisat el maig del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/Itemn73id405368>

El Portal de Biblioteques Especialitzades espanyoles i els ODS de l'Agenda 2030

Resum: Les biblioteques especialitzades poden ser alia- des en les polítiques per a la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, ja que com a serveis per a tota la ciutadania contribueixen al desenvolupament personal, al benestar social i al desenvolupament sostenible i garanteixen l'accés a la informació i al coneixement en totes les àrees del coneixement. El Portal de Biblioteques Especialitzades va ser creat el 2020 per la Comissió Tècnica de Cooperació de Biblioteques Especialitzades del Consell de Cooperació Bibliotecària, juntament amb la Subdirecció General de Coordinació Bibliotecària. Recull la informació sobre aquestes biblioteques, la seva activitat i facilita la localització dels centres a través d'un mapa interactiu. Aquest portal és la principal eina de visibilització de les biblioteques especialitzades i del foment de la col·laboració i la generació d'aliances entre diferents biblioteques. És un exemple inspirador de la implicació de les biblioteques en l'Agenda 2030.

Paraules clau: biblioteques especialitzades, Consell de Cooperació Bibliotecària, Agenda 2030, ODS, Portal de Biblioteques Especialitzades.

El Portal de Bibliotecas Especializadas españolas y los ODS de la Agenda 2030

Resumen: Las bibliotecas especializadas pueden ser aliadas en las políticas para la consecución de los objetivos de desarrollo sostenible, puesto que como servicios para toda la ciudadanía contribuyen al desarrollo personal, al bienestar social y al desarrollo sostenible y garantizan el acceso a la información y al conocimiento en todas las áreas del conocimiento. El Portal de Bibliotecas Especializadas fue creado en 2020 por la Comisión Técnica de Cooperación de Bibliotecas Especializadas del Consejo de Cooperación Bibliotecaria junto con la Subdirección General de Coordinación Bibliotecaria. Recoge la información sobre estas bibliotecas, su actividad y facilita la localización de los centros a través de un mapa interactivo. Este portal es la principal herramienta de visibilización de las bibliotecas espe-

cializadas y del fomento de la colaboración y generación de alianzas entre diferentes bibliotecas. Es un ejemplo inspirador de la implicación de las bibliotecas en la Agenda 2030.

Palabras clave: bibliotecas especializadas, Consejo de Cooperación Bibliotecaria, Agenda 2030, ODS, Portal de Bibliotecas Especializadas .

The website of Spanish Specialized Libraries and the SDGs of the 2030 Agenda

Abstract: Specialized libraries can be allied in the policies for the achievement of the Sustainable Development Goals as a service for all citizens, they contribute to personal development, social welfare and sustainable development and guarantee access to information and knowledge in all areas of knowledge. The Specialized Library Portal was created in 2020 by the Comisión Técnica de Cooperación de Bibliotecas Especializadas of the Consejo de Cooperación Bibliotecaria with the Subdirección General de Coordinación Bibliotecaria. It gathers information about these libraries, their activity and also facilitates the location of the centers through an interactive map. This portal is the main tool for the visibility of specialized libraries and the promotion of collaboration and the generation of alliances between different libraries. It is an inspiring example of the involvement of libraries in the 2030 Agenda.

Keywords: specialized libraries, 2030 Agenda, SDG, libraries websites.

Introducció

Les biblioteques, ja siguin públiques, universitàries, escolars, nacionals o especialitzades, són essencials per a la consecució de l'Agenda 2030 que va acordar l'Assemblea General de les Nacions Unides al setembre del 2015 perquè ningú no quedi relegat. Són la garantia del dret a l'accés a la informació, a la cultura i al coneixement i tenen un impacte directe tant en la vida de les persones com en la recerca, la innovació, la preservació i la difusió del patrimoni cultural. Tot i això, les biblioteques no apareixen esmentades en cap dels disset Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) que abasten el desenvolupament econòmic, ambiental i social, per la qual cosa l'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) va treballar perquè l'accés a la informació i el coneixement a través de les biblioteques fos un mitjà pel qual les persones aconseguixin el seu propi desenvolupament.

L'IFLA, juntament amb altres organitzacions del món de la cultura i la informació, va aconseguir que l'accés a la informació, la protecció del patrimoni cultural, l'alfabetització universal i l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació quedessin recollits en el marc de l'Agenda 2030. Així trobem aquests aspectes vinculats a l'ODS 16. Promoure societats justes, pacífiques i inclusives i la seva meta 16.10. Garantir l'accés públic a la informació i protegir les llibertats fonamentals, de conformitat amb les lleis nacionals i els acords internacionals i a l'ODS 11. Aconseguir que les ciutats siguin més inclusives, segures, resilents i sostenibles que a la meta 11.4 assenyalada específicament l'únic esment al patrimoni de tot el document: Redoblar els esforços per protegir i salvaguardar el patrimoni cultural i natural del món. El 2016, l'IFLA va publicar *Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliote-*

El Grup de treball Biblioteques i Agenda 2030 centra el seu treball en quatre línies: visibilitzar les biblioteques, no deixar ningú enrere, crear serveis amb perspectiva d'Agenda 2030 i recollida i anàlisi de dades.

---

cas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas, on es recullen exemples de contribució de les biblioteques per a cada un dels ODS.¹

A Espanya, FESABID (Federació Espanyola de Societats d'Arxivística, Biblioteconomia, Documentació i Museística), d'acord amb el Programa internacional de promoció i defensa de la professió (International Advocacy Programme o IAP) de l'IFLA, promou a escala nacional accions de sensibilització destinades a professionals, a l'Administració i als ciutadans per tal de conscienciar sobre el paper de les biblioteques en la consecució dels ODS.² L'any 2017, en el si del Consell de Cooperació Bibliotecària (CCB) es va crear el Grup de treball Biblioteques i Agenda 2030 amb representants de les diferents Comissions Tècniques de Cooperació (CTC), la Subdirecció General de Coordinació Bibliotecària i la FESABID, que centra el seu treball en quatre línies: visibilitzar les biblioteques, no deixar ningú enrere, crear serveis amb perspectiva d'Agenda 2030 i recollida i anàlisi de dades. Aquest grup du a terme accions de sensibilització amb la finalitat que les biblioteques siguin part de l'estratègia espanyola de desenvolupament per a la implantació de l'Agenda 2030, com és la participació en fòrums de les administracions públiques i altres entitats civils o la col·laboració amb la Fundació Musol <<https://www.musol.org/es/>>

1. *Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas*. [Países Bajos]. IFLA. 2016. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf> [Consulta: 04/02/2022].
2. Sellés Carot, Alicia. "La Agenda 2030 como marco de acción y sensibilización para las bibliotecas". *Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios*, núm. 120, (julio-diciembre 2020), p. 8-21.

a través del projecte formatiu de sensibilització Biblioteques sostenibles desenvolupat a diverses comunitats autònomes. També participa en trobades professionals, com és el seminari Las bibliotecas y los Objetivos de Desarrollo Sostenible de la Agenda 2030, dins la celebració de l'Any Iberoamericà de les Biblioteques el 2021. Ha elaborat el tríptic i el fullet *La implicación de las bibliotecas españolas en la Agenda 2030*, on es recullen bones pràctiques i s'analitza el grau d'implicació de les biblioteques espanyoles.³

Els ODS són globals i transversals i la seva consecució depèn de la seva transformació en realitat en l'àmbit local, és a dir, estan vinculats a l'habilitat dels governs locals de promoure un desenvolupament territorial inclusiu, integrat i sostenible. Cal que els governs siguin conscients de les fonts d'informació del seu territori per poder implantar polítiques sostenibles efectives.

1. Les biblioteques especialitzades i la vinculació amb l'Agenda 2030

Les biblioteques especialitzades són essencials, o haurien de ser-ho, per al desenvolupament de l'Agenda 2030. Si bé és cert que existeix una gran varietat de tipologies i situacions, es pot afirmar que aquestes biblioteques abasten tots els camps del coneixement, es troben per tot el territori, tenen fons únics sobre temes molt concrets, que fins i tot formen part del patrimoni bibliogràfic, i disposen de personal qualificat capaç de proporcionar assistència professional en la consecució d'informació pertinent i de qualitat. Per la seva especialització es poden considerar les dipositàries i gestores d'informació essencial per a l'avanç

universal cap a un veritable desenvolupament sostenible.

Està demostrat que les comunitats que tenen accés a informació rellevant estan més ben posicionades per erradicar la pobresa en tots els àmbits i, per tant, facilitar la prosperitat de les persones. L'accés públic a la informació especialitzada, fiable i de qualitat, permet prendre decisions informades que poden ajudar a millorar la vida individual i col·lectiva, i propiciar així la prosperitat social.

Els ODS són transversals, com ho són les matèries que tracten, per la qual cosa les biblioteques especialitzades poden ser considerades col·laboradores tant en les activitats de sensibilització com en les pròpies accions. És ben segur que només creant consciència social sobre la importància dels ODS i la seva rellevància per a les comunitats locals s'aconseguirà l'increment del compromís de la ciutadania i dels governants per implicar-se activament en la seva realització. Cal la implicació i la participació d'organitzacions socials des de l'àmbit públic, privat i acadèmic. Compartir el coneixement des de diversos àmbits i perspectives possibilita l'avanç general.

Però, primer de tot, cal conèixer quins centres existeixen, és a dir, cal visibilitzar les biblioteques especialitzades per poder demostrar la seva contribució a l'Agenda 2030 i que siguin incorporades als plans de desenvolupament sostenible dels governs. La situació de les biblioteques especialitzades espanyoles és molt diversa i les polítiques públiques varien d'unes comunitats autònomes a unes altres, tal com ha quedat demostrat als informes elaborats per la CTC de Biblioteques Especialitzades del CCB.

Certament, manquen exemples de pràctiques integrades i sistematitzades d'inclusió de la

3. Grupo de Trabajo Bibliotecas y Agenda 2030 del CCB. *La implicación de las bibliotecas españolas en la Agenda 2030*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2021. https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/la-implicacion-de-las-bibliotecas-espanolas-en-la-agenda-2030_5396/ [Consulta: 10/01/2022]

L'accés públic a la informació especialitzada, fiable i de qualitat, permet prendre decisions informades que poden ajudar a millorar la vida individual i col·lectiva.

---

perspectiva de l'Agenda 2030 a les polítiques bibliotecàries, però es pot destacar que el CCB inclou la perspectiva de l'Agenda en matèria d'igualtat a les convocatòries del Sello CCB <<https://www.ccbiblio.es/sello-ccb/>> des de l'any 2019. Així, el 2021 guanyà en la modalitat de biblioteques especialitzades el projecte *Transformar la mirada: la visibilidad de las mujeres a través del fondo de la Biblioteca Joaquim Folch i Torres y el Museu Nacional d'Art de Catalunya*, vinculat principalment als ODS 4, 5, 10, 16 i 17, que destaca per visibilitzar les obres i les dones artistes, conjugar la presència i la virtualitat i la col·laboració amb altres institucions.⁴

D'exemples de la contribució i implicació de les biblioteques especialitzades espanyoles amb els ODS en trobem al Mapa del Sello del CCB <<https://www.ccbiblio.es/mapa-sello-ccb/>>, el qual recull els projectes guanyadors i finalistes i els ODS vinculats, i a la publicació ja esmentada *La implicación de las bibliotecas españolas en la Agenda 2030*. Aquesta relació la trobem a totes les dimensions del desenvolupament sostenible: Persones (ODS 1 a 5), Prosperitat (ODS 7 a 11), Planeta (ODS 6 i 12 a 15), Pau (ODS 16) i Aliances (ODS 17). N'és un exemple el *Directorio de la Energía: directorio de fuentes de información sobre energía* <<http://directoriodelaenergia.es>>, guanyador del Sello CCB 2018, presentat per la Xarxa de Biblioteques d'Energia: Comitè de Documentació Energètica i realitzat col·laborativament per institucions públiques

i privades amb la finalitat de facilitar l'accés a informació de qualitat sobre energia per promoure el desenvolupament sostenible i millorar la vida de les persones (ODS: 3,4,5,6,7,9,11, 13 i 15). El projecte guanyador del Sello CCB 2019, *Paseos Saludables: Proyecto de inclusión social y comunitaria desde la biblioteca del Hospital Universitario Severo Ochoa y el Archivo Municipal de Leganés* <https://www.ccbiblio.es/wp-content/uploads/3_GanadorSello2019_BEsp_PaseosSaludables.pdf> amb el propòsit d'inclusió del col·lectiu de persones grans a través del foment de la salut i la col·laboració entre institucions, està relacionat principalment amb els ODS 3, 4, 10,16 i 17.

2. El Portal de les Biblioteques Especialitzades espanyoles i els ODS

La CTC de Biblioteques Especialitzades es va constituir el 12 de març del 2008, a les Jornades de Cooperació Bibliotecària celebrades a Jaca, amb tres objectius: fer un informe diagnòstic de les biblioteques especialitzades a les diferents comunitats autònomes, elaborar propostes per a la millora biblioteques especialitzades i impulsar la cooperació entre els diferents tipus de biblioteques especialitzades.

La feina feta durant aquests anys ha estat essencial per poder desenvolupar el Portal de les Biblioteques Especialitzades. Així, durant els primers anys es va treballar en la definició de biblioteca especialitzada, l'establiment d'una tipologia i, finalment, en la creació d'una primera llista de matèries per tal de poder crear un mapa interactiu per localitzar les biblioteques segons la temàtica dels fons, a banda de la ubicació geogràfica. Una vegada actualitzat el Directori de biblioteques espanyoles, a partir del

4. Es pot consultar el projecte a https://www.ccbiblio.es/wp-content/uploads/Sello2021BibliotecasEspecializadas_Ganador.pdf i el vídeo de presentació a <https://www.youtube.com/watch?v=egtax89DVQ>

compromís signat el 2016 per totes les administracions autonòmiques de dur a terme l'actualització anual, i adaptat a les necessitats per poder generar un mapa interactiu, es va recollir informació relativa a la tipologia i a les matèries de cada un dels centres a partir d'un formulari. També es va contactar amb les xarxes de biblioteques especialitzades existents. Finalment, es va considerar que tota aquesta informació era d'interès general i, per tant, ha d'estar a l'abast de tothom a Internet: així es va decidir crear el Portal de Biblioteques Especialitzades.

Aquest portal forma part del Pla de visibilitat per a les biblioteques especialitzades i s'emmarca dins l'objectiu de comunicar el valor de la biblioteca dins el III Pla estratègic del CCB 2019-2023.⁵ Des de l'any 2019, la CTC treballa juntament amb la Subdirecció General de Coordinació Bibliotecària del Ministeri de Cultura i Esport per al seu desenvolupament, manteniment i actualització.

La creació del Portal s'ha desenvolupat en dues fases. En una primera fase es va crear una seu

Imatge 1. Portal Biblioteques Especializadas

Consejo de Cooperación Bibliotecaria

EL CONSEJO   ACTIVIDAD   SELLO CCB   CONTACTA   NOVEDADES

[Twitter](#)

[« Volver a CTC bibliotecas especializadas](#)

PORTAL BIBLIOTECAS ESPECIALIZADAS

INICIO   BIBLIOTECAS ESPECIALIZADAS   FONDOS   REDES   EXPERIENCIAS INNOVADORAS   ACTUALIDAD   DOCUMENTOS & RECURSOS

La Comisión Técnica de Cooperación de Bibliotecas Especializadas se constituyó el 12 de marzo de 2008 durante las Jornadas de Cooperación Bibliotecaria celebradas en Jaca al constatar la necesidad de que esta tipología bibliotecaria, tan fragmentada y diversa, dispusiera de un instrumento que ayudase a los centros a visibilizar sus fondos y servicios y también para que, dentro de las particularidades de cada uno, se comenzase a elaborar una política común que armonizara las distintas actuaciones profesionales.

Objetivos

- Elaborar un informe diagnóstico de las bibliotecas especializadas en las distintas Comunidades Autónomas.
- Estudiar y elaborar propuestas para la mejora de las bibliotecas especializadas.
- Impulsar la cooperación entre los diferentes tipos de bibliotecas especializadas.

5. *III Plan estratégico del Consejo de Cooperación Bibliotecaria 2019-2023: bibliotecas en igualdad*. [Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte]. 2019. <https://www.ccbiblio.es/wp-content/uploads/III-Plan-Estrat%C3%A9gico-CCB-def.pdf> [Consulta: 05/02/2022].

web específica, <www.bibliotecasespecializadas.es>, que es va presentar públicament el 17 de desembre del 2020, la qual recull tota la informació i consta dels següents apartats:

- Presentació.
- Què són les biblioteques especialitzades.
- Fons que ofereixen, així com una relació dels principals projectes que faciliten l'accés als fons patrimonials i un recull de catàlegs col·lectius temàtics.
- Principals xarxes de biblioteques especialitzades, amb la denominació, dades de contacte i enllaç web.
- Reculls d'experiències innovadores i bones pràctiques, i un formulari perquè les biblioteques puguin comunicar experiències. Proporciona accés al Mapa del Sello CCB, al Grup de Treball Biblioteques i Agenda 2030 i als Laboratoris Bibliotecaris.
- Actualitat, amb notícies relacionades o d'interès sobre biblioteques especialitzades i convocatòries professionals.
- Repositori de documentació i recursos sobre biblioteques especialitzades.

En una segona fase s'ha elaborat el Mapa de Biblioteques Especialitzades, presentat públicament a la sessió informativa del CCB al X Congrés Nacional de Biblioteques Públiques a Las Palmas de Gran Canaria els dies 10, 11 i 12 de novembre. Aquest mapa està inserit a la primera pàgina del portal web i està vinculat internament al Directori de Biblioteques Espanyoles, per la qual cosa és una eina viva. En un principi recollí les 892 biblioteques que contestaren el qüestionari sobre la tipologia i les matèries destacades als seus fons; aquesta resposta representa el 39% del total de les biblioteques especialitzades que figuraven al directori. El nombre de biblioteques incloses creix constantment, ja que ofereix la possibilitat de noves incorporacions i la modificació

de dades mitjançant un formulari o per correu electrònic. Permet localitzar les biblioteques navegant pel mapa o fent servir els paràmetres de cerca, sols o combinats: nom de la biblioteca, tipologia, matèries, titularitat, comunitat autònoma i província.

De cada biblioteca s'ha elaborat una fitxa informativa que permet un millor posicionament web de la biblioteca als cercadors d'Internet, la qual cosa el converteix en una potent eina de visibilització.

Saber quines biblioteques especialitzades hi ha, on s'ubiquen i de què tracten els seus fons és un primer pas en la millora de la visibilitat i per posar a l'abast de tota la ciutadania, ja siguin experts o no, l'ampli patrimoni documental, que sovint passa desapercbut, no només pel seu valor historicopatrimonial, sinó pel valor informacional, de recerca i d'investigació. És a dir, és una eina per a l'accés universal a la informació i un primer impuls per poder dur a terme veritables polítiques de millora de les biblioteques. A l'*Informe Global. Situación de las bibliotecas especializadas en España: directorios y catálogos colectivos autonómicos* es constata la manca de visibilitat de les biblioteques especialitzades i dels seus fons als sistemes bibliotecaris de cada una de les comunitats autònomes i les diferents solucions aportades i es remarca la necessitat d'aquest portal.⁶

El portal pot fomentar la col·laboració i la generació d'aliances entre biblioteques fent visibles biblioteques que poden ser aliades en determinats projectes comuns o experiències innovadores; és el cas dels Laboratoris Bibliotecaris: espacios para la creación y experimentación colectiva <<https://labsbibliotecarios.es/>>, on els professionals de les biblioteques poden reflexionar,

6. Fernández Miedes, Luisa Inmaculada; Muntaner Sans, Natividad. *Informe Global. Situación de las bibliotecas especializadas en España: directorios y catálogos colectivos autonómicos*. Madrid: Comisión Técnica de Cooperación de Bibliotecas Especializadas, 2021. <https://www.ccbiblio.es/wp-content/uploads/Informe-Global-Catalogos-y-Directorios-Bibliotecas-Especializadas-2022.pdf> [Consulta 24-03/2022]

debate i compartir recursos i experiències relacionades amb la participació ciutadana a les biblioteques. També donen visibilitat a les xarxes de biblioteques especialitzades i la seva contribució als ODS la Xarxa de Biblioteques i Arxius del CSIC <<http://bibliotecas.csic.es/>>, que posa en accés obert la seva producció científica o RECIDA (Red de Centros de Información y Documentación Ambiental) <<http://recida.net/>>, xarxa centrada en la sostenibilitat ambiental a les biblioteques que fomenta la col·laboració entre biblioteques de l'Administració i les d'àmbit privat i que amb la *Guía Acciones ODS* Recida difon activitats i recursos destinats al món educatiu per sensibilitzar sobre els ODS.

Saber quines biblioteques especialitzades hi ha, on s'ubiquen i de què tracten els seus fons és un primer pas en la millora de la visibilitat.

Malgrat no disposar d'indicadors bibliotecaris en els quals es visibilitzi de manera clara la contribució de les biblioteques en els seguiments nacionals dels ODS i les seves metes, el Portal de Biblioteques Especialitzades es pot considerar una mostra del compromís amb l'Agenda 2030 i amb l'objectiu de millo-

rar la societat a partir de la creació, la difusió, l'organització i la preservació del coneixement. Aquest compromís forma part del pla estratègic del CCB, en el qual estan representades les administracions, entitats privades i entitats del món bibliotecari, i es basa en la col·laboració a mantenir-les amb la finalitat que les biblioteques puguin tenir un impacte positiu sobre la societat per tal de facilitar la creació i l'accés al coneixement. Es relaciona especialment amb:

- la meta 11.4. Redoblar els esforços per protegir i salvaguardar el patrimoni cultural i natural del món, donant visibilitat als fons especialitzats i destacant els seus valors.
- la meta 16.10. Garantir l'accés públic a la informació i protegir les llibertats fonamentals, de conformitat amb les lleis nacionals i els acords internacionals, donant a conèixer biblioteques, catàlegs i projectes de digitalització, així com els fons especialitzats d'accés públic, com poden ser les biblioteques virtuals de Sanitat o d'Energia.
- i l'ODS 17. Enfortir els mitjans d'implementació i revitalitzar l'Aliança Mundial per al Desenvolupament Sostenible i, especialment, amb la meta 17.17. Fomentar i promoure la constitució d'aliances eficaces a les esferes pública, publicoprivada i de la societat civil, aprofitant l'experiència i les estratègies d'obtenció de recursos de les aliances. Així ofereix una porta a la informació de les biblioteques especialitzades, tant per a la ciutadania com per als mateixos professionals de les biblioteques, partint de la col·laboració.

Gràcies a la visibilitat de les biblioteques poden sorgir noves aliances, projectes innova-

dors i col·laboracions entre biblioteques especialitzades, ja siguin de titularitat pública o privada, i entre aquestes i altres biblioteques i entitats de la mateixa comunitat. Només així podran ser part del processos de reflexió per tractar d'atorgar un paper específic a les biblioteques en el desenvolupament de l'Agenda 2030, als 17 ODS i a les 169 metes, sempre tenint present que les biblioteques especialitzades han d'alinear la seva funció de suport a les mateixes institucions amb les contribucions que cada institució faci respecte als ODS.

Bibliografia

III Plan estratégico del Consejo de Cooperación Bibliotecaria 2019-2023: bibliotecas en igualdad. [Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte]. 2019. <https://www.ccbiblio.es/wp-content/uploads/III-Plan-Estrat%C3%A9gico-CCB-def.pdf> [Consulta: 05/02/2022].

Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas. [Países Bajos]. IFLA. 2016. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf> [Consulta: 04/02/2022].

Fernández Miedes, Luisa Inmaculada; Muntaner Sans, Natividad. *Informe Global. Situación de las bibliotecas especializadas en España: directorios y catálogos colectivos autonómicos.* [Madrid]: Comisión Técnica de Cooperación de Bibliotecas Especializadas, 2021. <https://www.ccbiblio.es/wp-content/uploads/Informe-Global-Catalogos-y-Directorios-Bibliotecas-Especializadas-2022.pdf> [Consulta: 24-03/2022].

Grupo de Trabajo Bibliotecas y Agenda 2030 del CCB. *La implicación de las bibliotecas españolas en la Agenda 2030.* Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2021. https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/la-implicacion-de-las-bibliotecas-espanolas-en-la-agenda-2030_5396/ [Consulta: 10/01/2022].

Sellés Carot, Alicia. "La Agenda 2030 como marco de acción y sensibilización para las bibliotecas". *Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios*, núm. 120, (julio-diciembre 2020), p. 8-21. ■

Experiències

Biblionatura Collserola.
Una proposta verda a la ciutat

Núria Flò

Directora de la Biblioteca
Collserola-Josep Miracle
Biblioteques de Barcelona
flosn@diba.cat

Article rebut el març del 2022;
revisat el maig del 2022

DOI <https://doi.org/10.34810/Itemn73id405365>

Biblionatura Collserola. Una proposta verda a la ciutat

Resum: La Biblioteca Collserola–Josep Miracle vol ser un espai de referència tant de barri com de ciutat amb el projecte Biblionatura Collserola, pel que fa a la natura i la sostenibilitat. L'espai es promou mitjançant la col·lecció i la programació d'activitats, tant per al públic infantil com per a l'adult. La primera part de l'article emmarca el projecte en l'àmbit de biblioteca pública i els compromisos adquirits sobre desenvolupament sostenible per part de diferents organismes (l'Assemblea General de les Nacions Unides, l'IFLA, FESABID i EBLIDA). La segona part presenta la biblioteca i el projecte com a tal, tot explicant el recorregut que s'ha realitzat al llarg dels anys i quina és la proposta de futur en el marc bibliotecari.

Paraules clau: sostenibilitat, natura, ODS, Objectius de Desenvolupament Sostenible, biblioteca pública, biblionatura Collserola.

Biblionatura Collserola. Una propuesta verde en la ciudad

Resumen: La Biblioteca Collserola–Josep Miracle tiene la vocación de ser un espacio de referencia tanto de barrio como de ciudad con el proyecto Biblionatura Collserola, en relación con la naturaleza y la sostenibilidad. La promoción del espacio se realiza a partir de la colección y de la programación de actividades que se llevan a cabo para el público infantil y el adulto. La primera parte del artículo enmarca el proyecto en el ámbito de la biblioteca pública y los compromisos adquiridos sobre desarrollo sostenible por parte de diferentes organismos (la Asamblea General de las Naciones Unidas, la IFLA, Fesabid y EBLIDA). La segunda parte presenta la biblioteca y el proyecto propiamente dicho, explica la trayectoria recorrida a lo largo de los años y la propuesta de futuro en el marco bibliotecario.

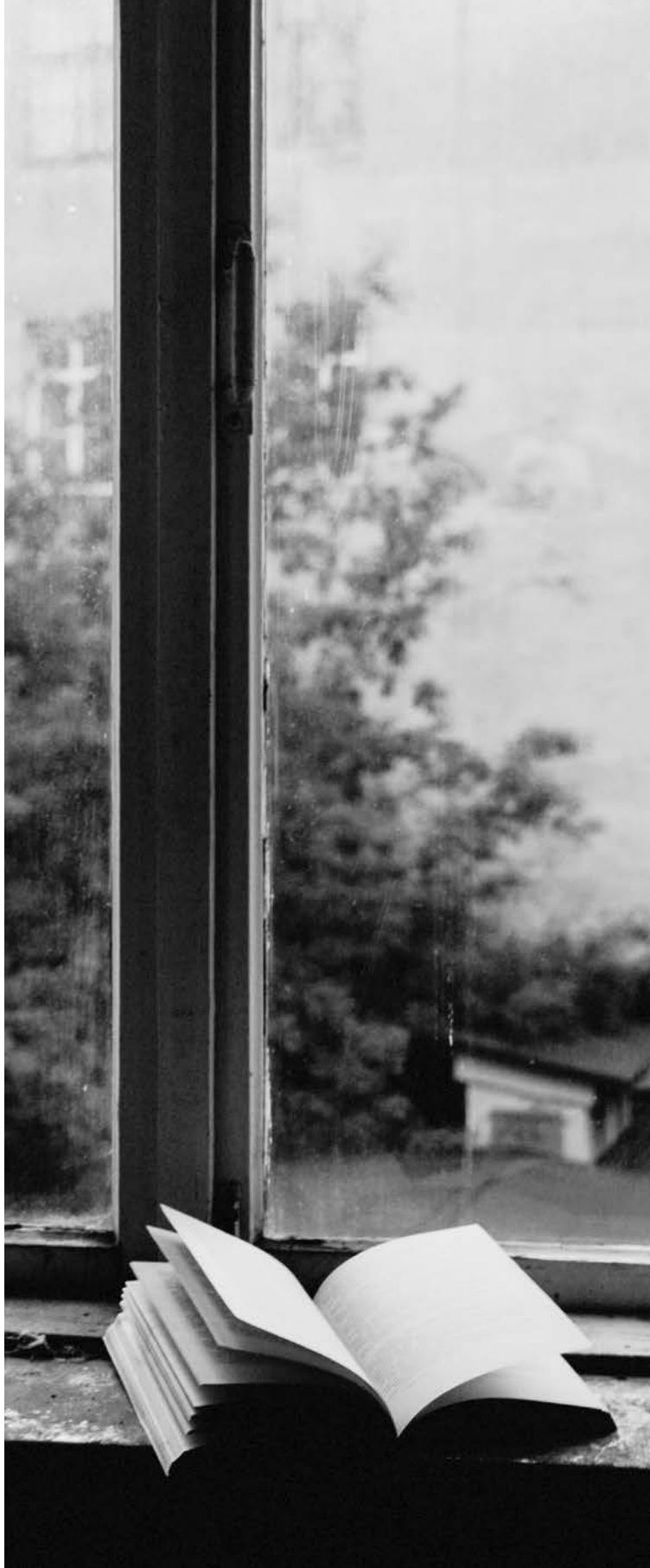
Palabras clave: sostenibilidad, naturaleza, ODS, Objetivos Desarrollo Sostenible, biblioteca pública, biblionatura Collserola.

Biblionatura Collserola. A green proposal in the city

Abstract: The Collserola-Josep Miracle Library aims to be a space of reference for both the neighborhood and the city with the Biblionatura Collserola project with regard to nature and sustainability. This space of reference is promoted on the basis of the collection and the library's programme of activities for both children and adults. The first part of the article frames the project in the context of the public library and the commitments made on sustainable development by different organizations (the United Nations General Assembly, IFLA, EBLIDA and Fesabid). The second part describes the library and the proposal in greater detail, explains the path that has been taken over the years and what the proposal for the future in the library framework is.

Keywords: sustainability, nature, SDG, Sustainable Development Goals, public library, biblionatura Collserola.

Introducció

La Biblioteca Collserola-Josep Miracle és una biblioteca de barri, d'una sola planta, on treballen dues persones amb el suport, gairebé complet, d'una tercera. Comparteix edifici amb el Centre Cívic Vallvidrera-Vázquez Montalbán.

Aquesta biblioteca està situada al Districte de Sant Gervasi, concretament al barri de Vallvidrera, Tibidabo i les Planes, dins del Parc de Collserola. Històricament Vallvidrera i les Planes formaven part del terme de Sarrià, mentre que el Tibidabo s'incloïa en el de Sant Gervasi de Cassoles. Vallvidrera es va agregar a l'antic municipi de Sarrià el 1890 i, l'any 1921, Sarrià s'agregà a Barcelona. A mitjans del segle XIX es va construir el pantà de Vallvidrera amb l'objectiu d'abastir d'aigua el municipi de Sarrià. Aquest fet, la proximitat a Barcelona i la bona qualitat de l'aire van atraure famílies benestants de Barcelona i van fer créixer el barri amb força. Les torres modernistes i noucentistes que s'hi poden trobar en són una prova.

De Vallvidrera, Tibidabo i les Planes cal destacar-ne la particularitat de ser barris de muntanya dins de la mateixa ciutat de Barcelona, amb un passat rural molt important. L'orografia especial d'aquest barri fa que la població (actualment de 4.641 persones) estigui disseminada pel territori (és el barri més extens de Barcelona amb 1.152,20 ha), la qual cosa no és obstacle perquè hi hagi un teixit associatiu fort, divers i amb molta consciència i identitat de barri.

La biblioteca, com a servei de proximitat, és un espai actiu, dinamitzador i que té la voluntat de ser un referent cultural del territori. En aquest sentit, i gràcies al personal que hi treballa, la biblioteca té la capacitat d'adaptar-se i anticipar-se a les necessitats informatives, formatives i culturals del moment i de l'entorn. La tasca bibliotecària gira entorn de quatre eixos que

li donen sentit i la guien: a) promoure la lectura, b) promoure la cultura i l'educació, c) promoure l'accés al coneixement tot contribuint alhora a l'alfabetització digital, i d) construir comunitat amb equitat, potenciant la cohesió social. Es tracta, en definitiva, de construir ciutadania, millorar el benestar, participar en el procés educatiu de les persones i promoure canvis i noves formes de relació. L'article exposa com es passa de la teoria a la praxi amb les tasques diàries.

1. Marc teòric i legal sobre sostenibilitat

L'Assemblea General de Nacions Unides va aprovar el 25 de setembre de 2015 l'Agenda 2030 de Desenvolupament Sostenible, amb els objectius d'erradicar la pobresa, lluitar contra la desigualtat i la injustícia, i posar fre al canvi climàtic, entre d'altres.¹ Aquesta agenda marcarà l'acció global per al desenvolupament fins a l'any 2030 i, conjuntament amb la resta d'agendes globals, configura un full de ruta d'actuació connectat entre si per assolir un objectiu comú: el desenvolupament mundial sostenible.

Diferents organismes bibliotecaris s'han plantejat aquest objectiu, des de l'IFLA s'ha posat en marxa el programa IAP (*International Advocacy Programme*) <<https://www.ifla.org/news/international-advocacy-programme-iap-update-october-2017/>> concebut per capacitar els bibliotecaris de les biblioteques públiques a transformar les biblioteques en veritables agents de desenvolupament dels objectius de l'Agenda 2030 en els seus territoris. Des de FESABID es treballen de forma activa els temes relacionats amb la informació, la comunicació i la promoció sobre l'Agenda 2030 de la UE, i es manté la presència en els òrgans de govern d'EBLIDA.² Aquesta última ha elaborat

1. *Objetivos de Desarrollo Sostenible*. Nacions Unides, 2015. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/2015/09/la-asamblea-general-adopta-la-agenda-2030-para-el-desarrollo-sostenible/> [Consulta: 16 de febrer de 2022].
2. *Informe europeo sobre ODS y bibliotecas*. Madrid: Fesabid, 2022. <https://www.fesabid.org/informe-europeo-sobre-ods-y-bibliotecas-2021/> [Consulta: 16 de febrer de 2022].

La biblioteca, com a servei de proximitat, és un espai actiu, dinamitzador i que té la voluntat de ser un referent cultural del territori.

---

diversos informes on apunten, per exemple que, el progrés d'implementació dels ODS a les biblioteques europees és força heterogeni i que la clau de la implementació real és la conscienciació de les bibliotecàries i els bibliotecaris.

És per això que parlem de la responsabilitat social i de compromís de les biblioteques, i del personal que hi treballa. El nostre posicionament és clau amb tot allò que podem aportar per afavorir el compliment d'aquests objectius.³

2. Els punts de partida de la Biblioteca Collserola-Josep Miracle per al projecte Biblionatura

Aquests són els punts de partida amb què neix la biblioteca i el projecte de Biblionatura.

D'una banda, la seva ubicació. El fet mateix que la Biblioteca Collserola-Josep Miracle estigui situada dins del mateix Parc de Collserola ja dona a la biblioteca una oportunitat d'actuació immillorable. L'emplaçament, doncs, atorga una identitat especial a la biblioteca, perquè és l'única de la ciutat situada en un parc natural. El parc de Collserola és el pulmó de la

Figura 1. Exterior de la Biblioteca de Collserola-Josep Miracle

3. *Acceso y oportunidades para todos. Cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas.* 2015: IFLA <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf> [Consulta: 16 de febrer de 2022].

La biblioteca ha esdevingut un centre d'interès en matèria de sostenibilitat.

---

ciutat i, com a tal, és la natura de proximitat de molts ciutadans i ciutadanes, fet que la biblioteca aprofita per esdevenir el pont entre la ciutat i la natura.

D'altra banda, les característiques de l'edifici. La biblioteca, inaugurada l'any 2002, disposa d'una gran façana de vidre que mira al bosc i és una de les primeres biblioteques públiques amb plaques fotovoltaïques instal·lades a la coberta l'any 2008. Aquests dos trets peculiars van potenciar el naixement d'aquesta iniciativa i obren la porta a explorar altres possibilitats.

A més, la biblioteca té el Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental des de l'any 2014, renovat el 2018. Aquesta ecoetiqueta està implementada per la Generalitat de Catalunya, concretament pel Departament de Territori i Sostenibilitat. Es van valorar aspectes de la biblioteca sobre el consum d'energia, la recollida selectiva, la comunicació de les estratègies aplicades per a l'estalvi energètic i la sensibilització a favor de la mobilitat sostenible.

Alguns exemples d'aquests punts són els pòsters on es comunica l'energia generada per les plaques fotovoltaïques posats en espais visibles per l'usuari. També els fullets on s'inclou la informació per arribar a la biblioteca amb transport públic. Altres accions que es realitzen és l'obertura gradual dels llums segons necessitat i abaixar la temperatura fins a 20 graus a l'hivern i pujar-la a 26 graus a l'estiu. La gestió dels residus, la doble descàrrega dels lavabos i els llums de baix consum també són elements que s'han incorporat amb el temps i que actualment ja estan completament integrats a la biblioteca.

3. Adequació de la col·lecció

Un altre aspecte que cal destacar és la col·lecció que ofereix la biblioteca. D'una banda, comptem amb la col·lecció local pròpia del territori on estem situats i les seves característiques. Disposem de publicacions sobre el parc de Collserola, Vallvidrera, el Tibidabo i les Planes des del primer moment i, de forma instintiva i orgànica, aquest fons es va acompanyar de llibres sobre la gestió forestal, la gestió de l'aigua, la botànica, els animals, els contes al voltant de la natura, etc. D'altra banda, la biblioteca ha esdevingut un centre d'interès en matèria de sostenibilitat. Així, s'hi poden trobar llibres sobre transport alternatiu, arquitectura sostenible, horts urbans, filosofia de la sostenibilitat i contes per a infants, la qual cosa respon als interessos i les necessitats dels usuaris, i ens permet ser proactius envers les necessitats de l'entorn i la situació del món en general en aquesta matèria.

L'any 2020 l'espai de la biblioteca es va redistribuir per usos, per tal de crear tres zones ben diferenciades: l'espai de silenci, l'àrea de coneixements i l'àrea d'imaginació. Amb aquest canvi, es va posar de manifest la potència del fons de natura, la seva unitat i coherència. Així, doncs, es va crear un espai específic per a aquest fons, amb una aposta clara per ampliar-lo i fer-lo encara més visible.

Les guies de lectura que s'han elaborat per difondre la col·lecció i que es poden trobar al *Bibarnabloc* <<https://bibarnabloc.cat/>>, blog de recomanacions de les biblioteques de Barcelona, van en aquesta direcció: posar el focus en el fons de sostenibilitat i natura donant-lo a conèixer als usuaris tant presencials com virtuals.

Cal explicar també el pas endavant que s'ha fet des de Biblioteques de Barcelona en matèria de sostenibilitat deixant de folrar el fons. Així mateix, cal posar èmfasi en el fet que el fons es compra a llibreries de proximitat, i que a poc

a poc s'estan donant a conèixer iniciatives al personal de Biblioteques de Barcelona sobre el segell de Llibre local per incentivar la compra de llibres produïts a Catalunya i amb criteris de sostenibilitat i protecció del medi ambient.

4. La programació d'activitats

Per difondre la col·lecció es fa una programació d'activitats tant per al públic adult com per a l'infantil i familiar, moltes de les quals en cooperació amb altres equipaments, institucions i organismes del territori i de la ciutat. S'aprofiten els dies assenyalats com el del Dia Europeu dels Parcs, el Dia sense Cotxes, el Dia Mundial de l'Aigua, el Dia Mundial del Medi Ambient, etc. Alguns exemples d'aquestes activitats són els itineraris literaris pel parc de Collserola, les xerrades al voltant del residu zero, els tallers sobre sostenibilitat, o les sessions de contes infantils amb temàtica de natura i sostenibilitat.

Detallem, tot seguit, algunes de les activitats:

- L'exposició "Després de la fi del món" produïda pel CCCB l'any 2017 explicava l'era de l'antropocè en què vivim, on la intervenció de l'home en els sistemes naturals els està transformant irreversiblement. En el marc d'aquesta exposició, la biblioteca va realitzar un cicle sobre les abelles per conscienciar mitjançant xerrades, contes infantils i tast de mels de productors locals la importància d'aquests insectes en la conservació de la biodiversitat i del medi natural.
- La celebració del Dia Europeu dels Parcs on, amb la cooperació del Centre de Recursos del Parc de Collserola, es van fer sessions de contes infantils amb temàtiques d'animals, tallers sobre petjades, exposicions sobre l'entorn, etc.
- L'any 2020 es va constituir el grup Parcs i Biblioteques, amb les diverses biblioteques de diferents poblacions a prop del parc de Collserola, que juntament amb el centre

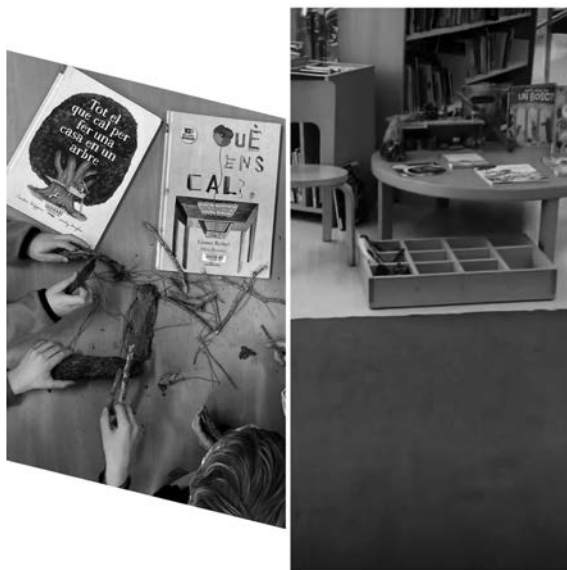
El club de lectura s'ha pensat com un espai de reflexió i intercanvi d'idees i d'experiències a través de diverses lectures sobre natura.

de recursos del parc, fan una programació conjunta amb temàtica de boscos i natura.

Aquest és un programa engegat per la Diputació de Barcelona i la Xarxa de Parcs Naturals en la qual la Biblioteca Collserola-Josep Miracle participa activament.

- L'any 2020 la biblioteca va participar en la Marató de l'Estalvi Energètic del mes de febrer, moment en què es van fer diverses accions per reduir la demanda energètica de l'equipament. L'objectiu de les activitats que es van dur a terme durant tot el mes era, entre d'altres, conscienciar el públic sobre l'impacte de les nostres accions quotidianes en l'entorn i entendre què signifiquen en matèria de consum i d'estalvi energètic.
- El 2021 Barcelona va ser la Capital Mundial de l'Alimentació Sostenible, i Biblioteques de Barcelona va apostar per engegar el Club de Lectura Biblionatura a la Biblioteca Collserola-Josep Miracle, per la seva ubicació i pel fet de ser centre d'interès sobre sostenibilitat. El club de lectura s'ha pensat com un espai de reflexió i intercanvi d'idees i d'experiències a través de diverses lectures sobre natura. Aquest 2022 s'ha continuat amb el desig d'arribar a més persones i consolidar-lo com a referent en literatura de natura a la ciutat.

Figura 2. Visita escolar de 1r de Primària de l'Escola Nabi

— També l'any 2021 es van dur a terme les Jornades d'Ecoedició Ecobooklab <<https://pol-len.cat/noticies/ecobooklab-2021>> a la biblioteca, unes jornades impulsades per Pol-len Edicions amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona, en què es va comptar amb professionals del sector per explorar

les opcions de compensació ambiental dins del món de l'edició.

- Aquest curs escolar 2021-2022 estem organitzant visites escolars amb l'eix temàtic de natura, per tal de promoure i desenvolupar competències curriculars en l'àmbit escolar d'educació infantil i primària. Es tracta de competències com ara el descobriment de l'entorn, el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, l'exploració sensorial, l'experimentació i la lectura en veu alta de diverses manifestacions literàries.
- I finalment, hem de posar en relleu el servei de Bibliollavors <https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibcollserola/ca/noticia/la-biblioteca-de-llavors_1107658>: préstec de llavors amb el compromís de multiplicació i retorn per part dels usuaris per al següent any i per tornar-les a posar en circulació per altres usuaris. Un servei cooperatiu i circular que té per objectiu formar i conscienciar els usuaris per donar-los a conèixer les varietats locals, la seva multiplicació i, per tant, la conservació de la biodiversitat. Aquest servei s'ha pogut posar en marxa gràcies al Banc de Llavors Can Mandó i a la col·laboració de la xarxa de graners i l'Associació l'Era.

Figura 3. Projecte Bibliollavors

5. La necessitat de cooperació i difusió

Amb aquesta estratègia de trobar complicitats i veure'ns complementaris enfoquem un dels compromisos que tenim com a biblioteques. Conceptes clau com ara ciutat educadora, xarxa, connexions, altaveus, enllaços són bàsics per entendre la cooperació, per créixer mútuament, per sumar, per arribar a nous públics i, en definitiva, per donar un bon servei a la ciutadania.

Repassant els ODS veiem que l'aliança per objectius i comptar amb institucions sòlides i ben presents és bàsic de cara a treballar cooperativament i, d'aquesta manera, ser més eficaços,

més sòlids, més sostenibles i més rendibles. Atès que hi ha molts organismes, institucions i persones especialistes en temàtiques relatives als ODS, nosaltres podem ser altaveus de la seva tasca, podem ser l'enllaç que apropa la ciutadania a la informació i al coneixement, a banda de generar-ne directament. Al llarg dels anys la biblioteca ha cooperat amb diverses entitats, organismes, associacions, veïns i veïnes, fent que, entre tots, el servei de la biblioteca fos un element cultural, educatiu i social fonamental dins del nostre barri. Promovem la comunitat tot potenciant la cohesió social.

Pel que fa a la difusió presencial de les activitats que es programen, detectar aquelles persones dins de la comunitat que fan d'altaveus és clau per arribar a més persones. L'ús de cartells per a les activitats i les exposicions temàtiques són la forma més clàssica d'aconseguir-ho. Cal analitzar si realment hi arribem només amb aquesta fórmula.

El fet de muntar exposicions i, per tant, tenir molt espai per exposar també és important per augmentar la rotació del fons. Treure el fons de les prestatgeries, mostrar-lo a l'usuari és una de les tasques més importants per a la biblioteca, a la qual dediquem més esforços. El temps de les persones és limitat: facilitar l'accés al fons i mostrar-lo de forma atractiva és clau perquè aquest circuli.

Pel que fa a la difusió virtual, l'ús de les xarxes socials i dels butlletins en línia ens ajuda a arribar a un major nombre de persones. La biblioteca té perfil d'Instagram (@biblionatura-collserola), perfil de Facebook, s'envien butlletins periòdicament i al blog de Biblioteques de Barcelona s'hi col·labora amb guies de lectura especialitzades en natura i sostenibilitat. L'ús d'aquestes xarxes ens ajuda a fer difusió tant de les activitats com del fons i ens ajuda a difondre conceptes i valors fonamentals que des de la biblioteca treballem i volem comunicar: la sostenibilitat, el respecte per la natura, i minimitzar el nostre impacte en el món, en serien uns exemples.

L'objectiu final és posicionar la Biblioteca Collserola-Josep Miracle com a referent de natura a la ciutat per promoure la sostenibilitat.

---

6. Conclusions

Al llarg de l'article hem desenvolupat els eixos que donen sentit i guien la nostra tasca centrada en la promoció de la lectura, la cultura i l'educació sobretot en matèria de sostenibilitat i natura, amb la voluntat de construir comunitat amb equitat i potenciant la cohesió social. La vinculació amb les escoles, amb institucions, organismes i persones de l'entorn proper i de la ciutat ens ajuden i ens ajudaran que sigui així. Com hem pogut comprovar, des de biblioteques podem endegar accions que ajudin a desenvolupar i a assolir els disset ODS plantejats per l'Assemblea General de Nacions Unides.

L'objectiu final és posicionar la Biblioteca Collserola-Josep Miracle com a referent de natura a la ciutat per promoure la sostenibilitat com a valor fonamental de la nostra societat, per crear comunitat i ser motor de canvi.

Estem segures que, com a biblioteca, tenim molt camí per recórrer, i molt a millorar. Entre els reptes més importants que se'ns plantejen, trobem el de crear una comunitat encara més potent, i ser un espai de participació per afrontar els canvis que com a societat haurem d'entomar. Aquests canvis, bé siguin socials, climàtics o de qualsevol altre tipus, són desafiaments molt complexos de cara al futur. La biblioteca pública evoluciona alhora que la societat es transforma, i ha d'adaptar-se a les noves necessitats dels seus usuaris per esdevenir un nou punt de partida per a la definició dels seus serveis. Cal seguir treballant en el valor social de la biblioteca.

Integrar i donar resposta a col·lectius vulnerables, a persones amb discapacitat i a la diversitat cultural a través dels nostres serveis de formació, de creació i de socialització amb espais i personal dinàmic pot fer que la biblioteca sigui un lloc on fer front a uns desequilibris socials que cada vegada són més grans i més cabdals.

Com a biblioteca observem que el canvi climàtic és una evidència, que la societat està fragmentada i que l'esclatxa digital és cada vegada més present. En aquest context, mitjançant els nostres projectes i serveis, tenim tota la voluntat d'acompanyar les persones i de crear comunitat. Volem ser-hi i volem ser actors determinants en la promoció d'aquest canvi tan necessari.

Bibliografia

Acceso y oportunidades para todos. Cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas. 2015: IFLA <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf> [Consulta: 16 de febrer de 2022].

Informe europeo sobre ODS y bibliotecas. Madrid: Fesabid, 2022. <https://www.fesabid.org/informe-europeo-sobre-ods-y-bibliotecas-2021/> [Consulta: 16 de febrer de 2022].

Objetivos de desarrollo sostenible. Naciones Unidas, 2015. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/2015/09/la-asamblea-general-adopta-la-agenda-2030-para-el-desarrollo-sostenible/> [Consulta: 16 de febrer de 2022]. ■

LA
TRANQUIL·LITAT
QUE DONA
ESTAR EN
BONES
MANS

IMPRESSIÓ OFFSET & DIGITAL
Informa-te'n a: www.sprintcopy.com

Sprint Copy
934 463 900

WE PRINT THE DIFFERENCE
Còrsega 546 - Tel. 934 463 900
sp@sprintcopy.com
www.sprintcopy.com

Caixa d'eines

Què és una biblioteca verda?

Què és una biblioteca verda?

Definició elaborada per IFLA ENSULIB (Environment, Sustainability and Libraries) Section.

DOI <https://doi.org/10.34810/itemn73id405372>

L'entorn (*environment*) fa referència a les condicions en què viuen i es relacionen els éssers humans, les organitzacions, els animals o les plantes. Els entorns poden ser naturals, socials o culturals.

El desenvolupament sostenible és aquell que “permet satisfer les necessitats del present sense posar en perill la capacitat de les generacions futures per satisfer les seves pròpies necessitats” (*Our Common Future*, Informe Brundtland, ONU).

Els entorns actuals, inclòs el medi ambient, es troben en perill a causa del canvi climàtic i altres amenaces, com les desigualtats socials. Totes les organitzacions haurien d'esforçar-se per protegir els entorns mitjançant un desenvolupament sostenible. Això inclou també les biblioteques, que poden tenir un paper actiu i significatiu en el desenvolupament sostenible.

Una biblioteca verda i sostenible és una biblioteca que té en compte la sostenibilitat ambiental, econòmica i social. Les biblioteques verdes i sostenibles poden ser de qualsevol dimensió, però han de tenir un pla de sostenibilitat clar i que inclogui:

- Edificis i equipaments ecològics: es treballa activament per a la reducció de les emissions, la petjada de carboni, de l'edifici i els equipaments.
- Procediments de gestió ecològics: les rutines i els procediments de funcionament són ambientalment sostenibles.
- Economia sostenible: el consum es redueix, s'aposta per pràctiques d'economia circular i col·laborativa avançades i es fan accessibles a la comunitat.
- Serveis bibliotecaris sostenibles: els usuaris poden accedir de forma fàcil a informació pertinent i actualitzada, s'ofereixen espais compartits, dispositius tecnològics i educació ambiental, alhora que les gestions són el màxim d'eficients. En definitiva, les accions de la biblioteca augmenten la seva empremta positiva de carboni.
- Sostenibilitat social: la biblioteca promou l'educació de qualitat, l'alfabetització, el compromís comunitari, la diversitat cultural, la inclusió social i la participació general. La biblioteca treballa activament per reduir la desigualtat.
- Gestió mediambiental: els objectius ambientals són SMART¹ (específics, mesurables, assolibles, realistes i de duració determinada) i la biblioteca treballa per reduir el seu propi impacte negatiu sobre el medi ambient. La política mediambiental de la biblioteca, la seva implementació i els resultats es fan públics àmpliament.
- Compromís amb els objectius i programes ambientals generals: el compromís es guiarà pels Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides, l'Acord sobre el Clima de París i els certificats i programes ambientals relacionats.

Traducció del document *What is a Green Library?* ■

1. En anglès: Specific, Measurable, Achievable, Realistic and Timebound.

Figura 1. Finland Oulu, Oulu City Library. Premi IFLA Green Library Project 2021.

Figura 2. Milner Library, Edmonton Public Library. Premi IFLA Green Library 2021.